

WWW.UNILIB.FY

У
Н
И
В
Е
Р
З
И
Т
Е
Т
С
К
А

Б
И
Б
Л
И
О
Т
Е
К
А

СВЕСКА IX.

Сарајево, септембра 1897.

год. XI.

Власник: АЕМ. Конзисторија.

Уредник: Ст. Н. Давидовић, протојереј.

Рукоположени.

При свечаном освећењу нове Блажујске цркве 21. септембра о. г. извољело је Његово Високопреосвештенство господин митрополит Николај рукоположити **Павла Убовића**, ђакона из Варцар-Вакуфа и **Ристу Ерановића**, свршеног биоградског богослова из Сарајева, првога у чин презвитера, а другога у чин ђакона.

У четвртак, 4. септембра о. г. служио је Преосвештени Епископ вршачки **Гаврило** архијерејску службу у манастиру Месићу, па је том приликом из-

волио рукоположити у чин јерођаконски г. **Августина Бошњакковића**, суплента-професора богословског училишта у Рељеву, родом из Т. Ковина. Честитамо!

Његово Високопреосвештенство АЕ. и Митрополит Дабро-босански г. **Никола Мандић** на службама архијерејским 27. и 28. септембра о. г. у старој и новој српско-православној цркви сарајевској изволио је ђакона **Ристу Ерановића** у чин презвитера, а свршеног богослова рељев. **Симу Кондића** у чин ђакона и презвитера рукоположити.

Наименован.

Актом Његова Високопреосвештенства АЕ. и Митрополита Дабро-босанског г. **Николаја** 25. септембра о. г. број 2444.,

наименован је за надзиратеља прњаворског протопрезвитерата г. **Лука Оиачић** парох прњаворски.

www.unibg.org Број 2386

Реф. IV бр. 663.

Окружница.

Пречасном српско-правосл. свештенству и благочастивим црквено-школским одборима
дабро-босанске епархије.

С позивом на наредбе ове духовне власти од 29. нов. 1883. г. број 1629. (види „Источник“ од г. 1887. бр. 2. стр. 29.); 7. априла 1888. г. бр. 470. („Источник“ од г. 1888. бр. 6. стр. 91.); 1. септембра 1894. бр. 2057. („Источник“ од год. 1894. св. 9. стр. 323); и 19. јуна 1897. број 1765. („Источник“ од год. 1897. свеска 7. и 8. стр. 242.), а на основу „Пословног реда“ АЕМ. Конзисторије Дабро-босанске, потврђеног највишом одлуком Његова ц. и кр. Апостолског Величанства од 1./13. августа 1883. §. 23 I. реф. тач. 6. и 7., — наређујемо свему свештенству и црквено-школским одборима:

Да у будуће ни једну овећу набавку за цркве не набављају, као: одежде, књиге, иконе, сасуде, звона и остале украсе и на-

мјештаје без знања и предходног одобрења ове духовне власти. Тако исто, свака новоградња и преградња црквена, у које спадају зграде манастирске, парохијални домови и друге, општим сврхама намијењене зграде, као и устројавање и уређивање нових гробаља, не смије се предузети, нити за то материјал прибављати, са подузетницима уговоре и прорачуне склапати без питања и одобрења ове духовне власти.

По овој наредби имаду се свештеници и црквено-школски одбори строго управљати.

Из конзисторијалне сједнице

У Сарајеву, 11. септ. 1897.

А.Е. и митрополит Дабро-босански:

Николай, с. р.

Број 316.

Пречасном свештенству српско-правосл. митрополије зворничко-тузланске.

Држим да је сваки свештеник свјестан свога светог и узвишеног позива свештеничког, те да ће свагда и сваком приликом настојати, да оно што је црквено и од цркве, не само сам као светињу поштује и цијени, него да таково расположење уцијени у срце и душу сваког хришћанина, који је од цркве повјерен његову пастирском попеченију.

Скупа самном признаћете ваљда сваки, да покрај другог поучног разговора у

цркви и кућама нашим, особито треба нагласиват светињу брачне везе; јер је сам апостол Ефесцима рекао, да је брак велика тајна, а при том и сами видимо, да је само она кућа и породица сретна, гдје се та брачна веза свето храни и чува, и гдје се пази, да се ни чим не потресе и не поремети.

Сачување се та веза света у пуном сјају свом, и ништа је неће помутити, само онда, када је заснована на чврстом

темењу. Чврсти тај темељ ништа друго није и не може бити, до ли међусобно потпуно познавање; па ушљед тога и узајамна љубав, наклоност, оданост и приврженост оних, који желе у брак ступити.

Претресајући и прегледавајући многе поднешене управи митрополијској тужбе и молбе за развод брака, и преслушавајући несложне супруге, — дошао сам до жалосног увјерења, да се многи и многи бракови у нашем народу склапају, а да немају тога правог и чврстог темеља, који би требали да имају. — Гријеше у том и они, који у брак ступају, а још више гријеше њихови родитељи, који код склапања брака дјецe своје поступају лакомишљено.

Многи се жене (или удају) у годинама, гдје не увиђају важности брака, а не осјећају ни љубави ни околности према оном лицу, са којим ступају у брак. — Многи се жени (или удаје) не по својој вољи, већ што су га на то наговорили и сконили родитељн или рођаци њихови. — Многи се жени онако, како му рачун доноси, те не гледа на личност, са којом треба да брачни живот проводи, већ на обилати мираз и на богатство и углед куће из које се жени. Многи родитељи и не питају у тим приликама дјецу своју за њихову вољу, већ уговарају и склапају брак међу дјецом својом по свом личном суђењу и мишљењу, при чему их понавше руководи тежња за материјалном користи, и што хоће да добију богатијег виђенијег и чувенијег пријатеља себи и кући својој.

Код таквих бракова, у првом дакле зачетку њихову, нема оног, што је најглавније: *нема љубави праве, нема топлих међусобних осјећаја, нема њежне наклоности*

и оданости, који брачну везу учвршћује а брачни живот заслађује.

Па шта је обично пошљедица тако-вијех и на тај начин склопљенијех бракова?

Пошљегница тако склопљена брака није и не може бити ништа друго, него да се она хладноћа, која је између брачника владала при првом њиховом састанку, развија даље и даље, те се међу њима, због малих и незнатних несугласица, рађа обично немир, неслога, свађа и мржња, и на пошљетку се растају, бјеже једно од другог, туже се и *траже развод брака*. — Лакомишљеност при склапању бракова не доводи дакле ни до каквога добра, већ доводи до лакомишљеног рушења брачне везе. до брачних парница, аа конкубиндта, до појава свакојаке покварености и неморала, до разоравања кућне и породичне среће и до материјалне пропасти.

Такових жалосних појава има, рекао бих, и превише у средини народа нашег, па то треба да забрине сваког правог пријатеља цркве своје и народа свога, а особито свјесно и родољубиво свештенство, које је понавприје дужно, да својски настоји, да нам се у црквеном друштву и црквеном народном животу нашем не појављују те и такве црне слике, које Бога и Цркву вријеђају, а при том душу хришћанску каљају тешком греотом, а образ српски и кућу српску великом срамотом.

Из свега, што рекох, сазнаћете жељу моју а и велику дужност вашу, па за то сваки на посао и кругу свом, и нек се чује *паштирска* и родољубива ријеч ваша у народу баш сада, гдје настаје вријеме женидби и удадби.

У Д. Тузли, 3. септембра 1897.

АЕ. и Митрополит тувланско-зворнички:
Григорије Живковић, с. р.

Освећење црквеног темеља.

По дозволи архијерејској од 9. августа т. године број 2008. накнадно је освећен темељ нове српско-православне

цркве у *Кобашу* од пречасног пароха и надзиратеља прњаворског господина Луке Опачића.

Записи из пастирског богословља.

Саставио ректор кијевске духовне семинарије Архимандрит Борис. Превео Григорије А. Николић, свештеник у Митровици.

(Наставак.)

4. Старање пастира цркве о пораженима жалашћу.

Послије болних, предметом особитих старања пастира јесу и јављају се они од парохијана, који су поражени и утучени жалашћу усљед губитка блиских им људи, рођака, пријатеља, или усљед других каквих несрећа. Биједи, које постизавају човјека, често имају врло благотворне посљедице за њега. Страдања су корисна човјеку: она служе искушењем његове вјере и надежде на Бога, и она уче га да тражи среће само у озбиљној праведности и јединству с Богом, а не у спољашњим предметима; отуда све туге и жалости, које нас приводе к Богу и показују на Њега, као на јединствени извор истините надежде и среће, треба да буду за нас од ређих и одличнијих радости. Као што је познати велики композитор Бет'овен, поставши глувим, достигао виших трудова својих музикалних способности и канда је хватао својим унутарњим ухом мелодије невидимих духовних корова, тако исто групост осјећаја и тупост наших земаљских својстава често се чисте биједама а служитељи божанственога милосрђа, осим тога, још се уче њима више силном састрадању ка људима. Дужност је пастирева — не само проповједати спасење заблудјелима, него и исцјелење болнима и

жалоснима. Господ наш Исус Христос говорио је о Себи „Духъ Господень на Мнк, егоже ради помаза Мл исцклити сокршанныа срцемъ.“ (Лук. IV, 18). Слично Христу, и служитељ Његов назначен је исцјелавати сакрушене срцем, а тому даје власт исцјелавати такођер и душе, поражене, утучене грјехом. Христос се јавио послије Јована, који је дошао у сили Илије, но Сам Христос дође са силом љубави и састрадања к људима. Служитељ љубави Христове, заборављајући то, врши своје дјело на половину само. Он је дужан бити вјесником милосрђа, љубави и утјехе. То је највиша и најбоља, могуће је казати анђелска, страна пастирске службе. У данима жалости пастве пастир чини брже успјехе, у придобијању расположења према себи међу народом; на исти начин и истина тада има такови степен власти, који она ријетко достизава у друго вријеме, ма да та жалосна времена тешко се одзивају на сопственим силама пастира, кад што грозећи опасносту шта више самом његовом животу. Тајна опхођења са срцима, пораженима жалашћу, врло је проста, према се пастир приучава њој често послије дугога искуства, и састоји се у томе, да пастир није позван уливати у срце нова чувства, него само руководити и управ-

љати онима, која већ постају у њему. Од њега се не захтјева изванредних напора за произвађање вјештачких душевних покретâ, него неколико ријечи истинито-хришћанскога саучешћа, које има у свом расположењу, савршено је довољно ради тога, да може открити преиспуњене изворе у срцу ожалошћеног, и оно ће наћи себе олакшање у свом сопственом изразу и изливима.

Млади пастир наћи ће много истинскога јада у свијету и шта више у својој властитој малој парохији, ма да ће у то исто вријеме срести много и среће; јер ми не мислимо као песимисте, да је у свијету више страдања и јада, него ли радости. Он налази жалост и несрећу, као посљедице самољубља, заблуде, раскошности, незнања, престапа; он ће виђети мужеве, који поступају свирјепо и грубо са својим женама — дјецом, својим својевољним и упорним владањем, које испуњава срца родитељска горчином и мучним опасностима за њихову будућност и т. д. Огорчења, која потичу усљед материјалнога губитка, представљају извор грднога зла; она се с трудом подају олакшању, пошто се тичу себичних интереса људи, њихове свјетске среће, коју су једино способни цијенити и која се јавља главним предметом њихових брига и старања. Велико знање, много такта, и искуства, једнако као истинито хришћанско саучешће и љубав, неопходни су пастиру ради ослабљења тих огорчења, која често постижу шта више људе, који заузимају високи положај, оправдавајући на тај начин познату изреку грчкога мудраца: „Не треба називати сретним човјека, живот којег још није свршио свога потпунога тока.“ Стари су шта више говорили, да

жалост и радост проистичу из једнога извора и први дио приправља пут за посљедњи. Несрећа је вријеме, кад Бог открива срце човјеково, кад Он преорава дубине срца, да за тим може посијати у њему драгоцјено сјеме. Ипак потребно је знати и при том, да биједа сама по себи не може бити узроком добра ради душе; само благост Божја може се њом користити као случајем ради неоцијењенога блага; јер несрећа без виших утицаја истине и Духа обично доноси више штете, него ли користи човјеку. „А плод правде у миру сије се онима који мир чине (Јак, III, 18), говори Апостол.

У св. Писму налазимо доказа на два вида жалости, веома различне по својој природи и заиста удаљене далеко једна од друге; то је, прво, жалост, коју осјећа човјек губитком какве твари, коју он много цијени, и друго, жалост „која је по Богу.“ која води ка покајању, о којем се не долази жалити (2. кор. VII, 10). Томе посљедњем виду жалости осуђени су они о којима је Господ казао: „благо онима који плачу, јер ће се утјешити. (Мат, V. 4).

Пастир по томе, треба тврдо да држи у уму ону велику истину, да никакво духовно благо не може проистичати из несрећа и жалости, које постижу његову паству, ако се посљедње не примају с вјером у безграничну благост и правду Божју, слично ономе, као што свака старо-завјетна жртва, да би била угодна Богу. морала је бити осљена сољу. Душа која се налази у потиштену стању и сасвим самољубива занијета својом жалошћу, не може примати чисте ријечи истине, њу треба наводити са стране на мирна и правилна размишљања о Богу. По томе,

WWW.UNILIB.RS

пастир има двојаку обвезаност при посјети поражених жалашћу: прво, откривати истинито-хришћанско саосјећање ка ожалашћенима, „плакати с онима који плачу,“ и друго, водити душе њихове ка вишој хришћанској утјехи и радости.

Посјећујући породицу, коју постиже велика несрећа, пастир кад што срета слику потпунога нравственога хаоса. У већини случајева он срета породицу, која се састоји из људи, који нису потпуно проникнути хришћанским учењем, доведене у необичну забуну и ненавикнуте на тешко стање духа. Туга усљед губитка, на пример, љубљенога рођака, обично бива страсном, нерасудном и нескорном; осјећаји свега живота обично се концентришу на помену о умрлом; њега узвишавају до степена готова надчовјечнога; ни очем другом не дају говорити, но само о његовим ни с чим несравњеним достојанствима и врлинама. Зауставити такове страсне и побуђене умове мислити више о Богу него ли о човјеку, концентрисати их на религиозне обвезаности веома је трудна и тугаљива задаћа, јер природни инстинкти и породична чувства, добра по својој суштини, но не дисциплиновања вишим хришћанским начелима, често загушују истину.

Но опходећи се срдечно и са осјећајем са таквим лицима, односећи се са трпљењем и снисходљивошћу ка њиховим жалостима и шта више слабостима, пастир не треба да заборави, да је он посланик Божји, и да је он обвезан мушки и одлучно одводити ожалашћене од лажних извори утјехе и приводити их ка једноме истинитом и вјечном извору радости.

Пастир треба да се стара такођер задржавати поражене жалашћу од намјер-

нога напора свога јада, од падања у неизмјерну жалост, која само без користи слаби дух, чинећи га неспособним ка испуњавању своје дужности. Он треба да протумачи сву неразумност таковога владања, да научи ожалашћене подносити свој јад са трпљењем и смиреном покорношћу вољи Божјој, да им покаже сву величину добродјетељи страдања, стављајући за примјер Спаситеља, који је Својим страдањима искупио сав свјет. Пастир треба да изјасни пораженима жалашћу, да живот свакога истинитога хришћанина не да се замислити без страдања; и показати им, да је тешки пут крста, утрвемо за нас Самим Христом, да је пут који води ка небесноме царству, покоју и срећи.

И разум и хришћанско учење једнако побуђују пастира да обраћа пажњу и на времените нужде оних, који су задешени несрећом или јадом, и да чини све могуће ради олакшања њиховог положаја. И онде гдје он опази праву нужду, треба да носи храну, одјело, новаца, показујући тим начином, да учешће, које он прима и узима у њиховом положају проистиче не из једних само официјалних потреба пастирске дужности.

Честе посјете и особити срдечно у опхођењу са пораженима жалашћу везују срца породице ка пастиру јачим везама благодарности. Ријечи, мисли и радње, које може бити, не чине за њега особитог терета и бремена, цијене се ипак веома високо од огорчених срдаца, дубоко се запечаћавају и на дуго остају у њима. Најјаче предрасуде и одвратности преодолевају се овде, и шта више чврста и окорела у својој нераскајаности воља често уступа пред том силом хришћанског састрадања и љубави. Тада као што се прва

и најближа циљ посјете несретних састоји у утјехи и умирењу узбуркане жалашћу и страдањима душе, даља је задаћа пастирера, индиректно управљена ка тој истој цијељи утјехе, у привођењу ожалашћених у правилно нравствено стање, при чему старање о њима само по себи ставља се на истиниту своју основу. Цијељ та постижава се мудро и брижљивом бесједом. Што се тиче мисли и предмета, које треба да састављају садржај такве бесједе, то се оно у сваком поједином случају одређује самим околностима посјете: ипак има неких тема, које су zgodne и пригодне за свако вријеме. Свагда је корисно и zgodno, при посјети поражених жалашћу, говорити о величини љубави Божје, о томе, да нам се несреће шаљу од Бога, и тек он дјелује у том случају не произвољно и без циља, него има у виду право и истинито благо и добро оних, који се њима подвргавају. Основи и цијељи биједа дубоко се коријене у добродјетељи човјека, у покајном смирењу самољубиве душе, у искушењу вјере, и умножењу светости, у нравственом васпитању и поправљању у ослабљењу силе гријеха, у ослобођењу духа од светских утјецаја. И шта више онде, гдје, као што се види, нема никаквога луча надежде, гдје десница Божја, која казни, не излази јасно у несрећи, гдје смрт, може бити, јавља се правом посљедицом човјечје глупости, порочности или престапа, пастир треба да показује одношај управљајуће воље Божје ка таквим случајевима, једнако као и ка свима другима, он треба да покаже, да све несреће имају као свој циљ помагање благу и добру цијелога, да поједини губитак губи се у општем придобијању. Планови и намјере Божанственога управљања свијетом тако

су савршене и непостижне, као што је и Он Сам, ми можемо видјети само једну страну њихову; но има још једна, друга страна, која заједно с оном коју видимо, образује потпуну сриједу или круг и која је скривена за наш несавршени и још више омрачени грјехом духовни поглед. И шта више наше жалости и биједе заузимају извјесно мјесто и имају значење у вјечним плановима божанственога управљања свијетом.

У нравственом свијету ништа се не губи, исто тако као што се ништа не уништава у материјалном. Наше мисли, осјећања, тежње овде на земљи јесу само задатци мисли, осећања и у опште онај садржај нашег духовног живота, с каквим прелазимо у загробни свијет, у вјечност. У сваком случају, мора бити гдјергод у свијету Божјем уздарје праведној, вјерној и смиреној души, ако не овде на земљи, оно у будућем животу, и сви ће такви видјети то уздарје и благосиљаће Бога, јер „многе су жалости праведних, и од свију ће их избавити Господ.“ Све се сједињава заједно ка благу оних, који љубе Бога.

Добродјетељ не може имати својом наградом земаљска блага, материјално благостање; богатство духовнога живота, радости духа морају бити бесмртни, слично њему самоме. Нека добродјетељни човјек тражи духовних утјеха, и ма да му не сљедује мислити, да физичке биједе, које га свалазе, јесу казна за његове гријехе, и да губитак земаљских блага јесте у таком истом степену средство божанствене казни, у каквом се дар богатства и свјетске среће јављају наградом од Бога, јер се и безбожни људи користе њима, — ипак, не пазећи на то, он треба да зна, да свјетска

несрећа и губитак могу да служе средствима у божанственом плану ради приводења душе добродјетелнога човјека ка вишим и битним радостима.

Кад што налазећи се у несрећи и жалости, ми се подвргавамо искушењу питати, зар Бог не може достигнути благих својих циљева у одношају нама, незауостављајући нас да страдамо у то исто вријеме? Но како можемо постати добродјетелима, не учинивши се прије смиренима? Један од основних недостатака, који је проницавао сву древну грчку наравствену филозофију, састоји се у том што она није указивала одношаја страдања ка добродјетели. Прије свега наше самољубље треба да буде угушено, само тада може бити положен наравствени основ ради праведности у духу. Било би неко чудо, кад би се душа могла учинити савршеном изненада. На тај начин, посредством жалости Бог невидимо дјелује у нама, умекшава нас хиљадама утјецаја, руши наше самообмане, допуштајући да видимо њихове посљедице; рјечју, поступа с нама, као најмудрији отац са својом дјецом. Докле љубимо таштину и брезбожност, и казна ће се продужавати, пошто ћемо сво то вријеме осјећати нужду у поуци, уразумљењу. Операција је мучна с тога, што је болест дубока и застарјела; но зато нас садање жалости избављају од вјечних мука. ... И Бог, заиста, остаје бесконачно благ, милостив и састрадавањем к нама у нашим жалостима шта више тада, када нас погађа у само срце, и кад смо готови роптати на њега, шта више долазимо до дрскости кривити Га у жестини и неправедности к нама.

Пастир треба да управља поражену жалашћу душу ка Богу ка дубокој и у

спасоносној утјеси, која може произлазити само из добротворне деснице Оца небеснога. Име Исуса је за страдалника слично балзаму или уљу, које се излива у дому жалости и које саопштава и даје свјежину силу и нов живот слабој, готовој погинути души.

Упуства ка искреноме покајању и сакрушењу о грјесима, ка жаркој молитви и ка испуњавању свих религијозних обавезности састављају такођер једну од битних обавезности пастира у такво вријеме. „Мучили се ко међу вама, нека се моли Богу“ (Јак. V, 13) говори Апостол. Пораз жалашћу јесте вријеме ради свршавања духовних вјежбања, ради почетка новог или пак ради установљења ослабјелог религијознога живота.

Само у истинитом покајању, у срдачном и искреном обраћању ка Богу могуће је наћи св. Духа, јединога и истинитога нашега Утјешитеља, и пастир је дужан употребљавати сва напрезања ради тумачења жалоснима, да су основи мира само у Богу, у истинитом и вјечном примирењу с Њим; да њега т. ј. мира треба тражити у себи, а не споља само, кроз нарушавање својих идолâ, можемо живјети и радити за Бога.

Ономе, који је ожалашћен треба указивати учешће и саосјећај свима приступним средствима. Сви изрази простог и искренога састрадања високо се цијене у такво вријеме. И свака околност, која олакшава, шта више сами факт несреће (јер несреће, при садањем стању свијета, сасвим су природне, слично промјенама дана и ноћи, зиме и љета, које помаже расту и развићу живота, у физичком свијету), ако је могуће извући из њега у тјеху, свака искра милосрђа у чаши

страдања може бити примјењена и употребљена са коришћу: но нека пастир не допушта ожалашћеноме умирити се на тим земаљским тварима, него нека води његову душу ка духовним и божанственим изворима утјехе. Најпосље, хришћанска радост, коју пастир осјећа у свом срцу, као истинити хришћанин, треба да нађе овде свој потпуни израз; јер пастири су

„помагачи радости и пастве (2 кор. I. 24). особито у данима биједи и жалости. Они имају радост, коју дијеле са Христом и које свијет не може одузети од њих, пошто је она дар Духа Божјега и по овоме потпомаже сваку тугу, сваку несрећу, шта више саму смрт и кадра је излити радост и утјеху у срцима оних, који се подвргавају биједама и напастима.

(Наставиће се.)

О ЦРКВЕНИМ ОЦИМА.

По патрологији Филарета, архиепископа черниговскога и њезинскога С. Д., 6.

(Свршетак.)

Црквено познавање правила, библиотека.

5. Фотије је показао најјејачију услугу особито *црквеноме праву*. Он је био особито даровит јуриста и опширно је познавао право: то се огледало у његовој свјетовној служби. А кад је примио на себе велику црквену службу употребио је Божје даре и своје знање како се и није могло боље. Подвизи његови противу папе бјеху подвизи за правду васељенске цркве. Његови писмени радови на црквеном праву службе за вјековити споменик његове ревности за св. цркву и његова дара. Већ једина *правила* двају сабора која су била за њега, много говоре и о уму његову и о љубави за св. цркву¹⁾

У предговору свога номоканона сам Фотије описује труд свој на црквеном праву²⁾: а) „Издата су свећана правила од десет сабора разних времена да се утврди спасоносна наука и опћа поука свијех, наредио сам да се сви скупе (*δυνατώγειν*) у једну цјелину, тако да именом сваког сабора одмах долазе правила.“ За тијем вели, да је у исти скуп метнуо и правила св. апостола, правила карпатинског сабора и неких св. отаца. Најприје је „хтио *скупиши* правила сабора, који су били до V. васељенског сабора,“ али је затијем унио у свој скуп и правила сабора, који су били за његова патријарштва. Тај је труд довршио 883. г.

¹⁾ Правила патр. Фотија, издао Беверџије, in 2. T. pandectorum.

²⁾ Φωτίου εἰς τὸν νομ. κανόνα πρόλογος, штампан у Јустелија, bibl. jun. anon. T. 2. p. 789.

И тако се први канонички рад блаж. Фотија састојаше у *сабирању* саборских правила и св. отаца. Тај скуп правила оно је исто, на које су Зонара и Валсамон писали своја тумачења³⁾.

б) Други свој канонички рад Фотије овако описује: „скупив све што сам сабрао у 14 одјељака и раздијеливши сваки одјељак на главе а за тијем прикупивши гријешења на питања с показивањем имена пишчева и с ознаком броја правила по могућности, направио сам, како мислим *лак изводак* (*δύνατμα*) ради прегледа.“ И тако је други плод каноничких радова патријархових било распоређивање црквених правила по предметима или *изводак* њихов; иначе — покушај систематског излагања у цркви закона, који постоје. У својој је синтагми навео не само саборска правила и отачка, већ и указе царске, који се само тицаху цркве⁴⁾.

в) Најпослије пошто је синтаagma правила створила у опће велико дјело и у њој се једна и иста правила наводе на разним мјестима по три и четири пута; да се облакша изучавање Фотијева права саставио је укратко синтагму — *номоканон*, гдје под главама правних предмета, не наводећ буквално правила, означавао та правила само бројкама. Раздиоба садржаја правила

³⁾ Оно је с тумачењем Зонариним и Валсамоновим издато у Јустелија, bibl. cap. и у Беверџијевим пандектима.

⁴⁾ То је дјело патр. Фотија издао Мајо (Specil. roman. T. Romae 1842), јер су до тог доба и Ламбев и Фабриције и Асеман (jus orient. T. 1. p. 37.) и Морелије (bibl. S. Marci) издаваху Фотијеву збирку правила вј синтагму, т. ј. равна дјела за једно дјело.

задржана је иста као и у синтагми, само што нијесу исписана правила. С тога се вели на крају номоканона, крај 14. титла, које је скратио Фотије. Искусни канонист Валсамон пише о достојанству Фотијева номоканона па и синтагме: „омињем свакога, ко би хтио читати номоканон да се не обраћа старим саставцима номоканона, већ нека чита онај, који је саставио патријарах Фотије и подијелио на 14 одејака; даље вели, да су сви други номоканони или напуњени установама, које су већ напуштене, или нијесу потребите, или се све више одликују многим ријечима него знањем дјела¹⁾).

Блажени Фотије је у својим писмима у борби с папом често тужачио старо црквено право како је у оригиналу²⁾ Против тога свјетовног, незналачког, духа писаше расправе о правима епископским и митрополитским, на темељу споменика старости³⁾.

6.) Најпослије Фотије се јавља као необичан критичар у својој библиотеци. У њој је Фотије разгледао 280 рукописа, у којима неких од њих има 10 и наше дјела. Фотијеве биљешке из неких

¹⁾ Balsamonis Commentar ad secundum canon. Trullanum ap. Beveregium Nomocanon Photii, graecolat. cum notis ed. Instellins in 2. tomo, bibl. jur. canon. Par. 1662., p. 813—1155.

²⁾ Овамо припадају писма папи Николи, писмо антиохијскоме сивкеду и окружна посланица патријарсима. У москов. синод. библ. cod. 32. писмо *περί των κανονικών εστυμάτων*; у Монтакуција послуже писма издата су правила „о равним престуцима.“ У бечкој библ. cod. hist. 48. Патријарах Фотије о томе; с каквим су патријарсима, које је император насилно прогнао, православни оћили.“ Lambec comm. 8. 458.

³⁾ Изд. grae. lat. под натписом: *συναγωγή καὶ πρόδειξις ἀκριβαῖς συνελήγμιν καὶ ἐκ των συνοδικῶν καὶ ιστορικῶν γραφῶν ὑπερὶ ἐπισκοπῶν καὶ Μιτροπολίτων*, Franc. Pontano in noveruditarum delicis, Florentiae 1785. 8.

старих дјела спасоше за потомство доста знаменитих споменика старине; различитост је тијех дјела — врло велика, а још се више морамо чудити способности критичара, који је умно да дјелима која су посве различита по садржају и облику даде таку цијену, какво је могло имати дјело у своје роду. Фотије је читао и оцијенио дјела незнабожачких говорника, историка, пјесника, филозофа, математика; прегледао је мноштво хришћанских дјела (између 280 — хришћанских је 180). Истина, он и дјела хришћанских учитеља — прегледа већином с књижевне стране. Но ако споменемо, да је библиотеку Фотије писао још као свјетовњак, још у младости и свјетскоме сјају, мора се чудити што у критици таква свјетовног човјека никада не испада из вида хришћанско достојанство дјела и што су одједи хришћанских дјела код њега тако вјерни дубокоме хришћанском духу. Његове осуде о дјелима људи којима је дато име јереника, слагање с личним мишљењима Климента Александријскога, Пије-рија и осталих, показују искуснога богослова⁴⁾.

⁴⁾ Bibliotheca Photii et. grae. et lat. a Haeschelio 1613. Jenevae, 1653. Rothomagi: издање а особито пријевод — не вриједи: боље је издање: grae. ex. recens. Imm. Beckeri, Beroliane 1824. 4. Фотије пише Тарасију у писму, које је предговор Библиотеци, да је наурио описати и друга дјела, ако га посао не смета; вјеројетно је, да о Атанасију Александријскоме (in Montfanc. ed. Oper. S. Athanasii) и читање Филосторгија (Exseptra historia Philostorgii Jenev. 1643. Peagunt in 3. tomo Historiæ eccl. cum Theodor. et Evargio, cantabr. 1720.) састављају други дио његове библиотеке. О Атанасију по рукопису. *Φωτίου Ἀρχιεπισ. Κωνσταντ. πρὸς τ. ἰδίον ἀδελφὸν Ταρασίου*. О времону — примј. 4. Преглед Фотијеве Библиотеке с примједбама in. Fabric. Biblioth. grae. T. 10 p. 686. 2. od. Harlesii. Из 21. амфилохије види се, да се Фотије у млађим годинама бавио састављањем лексикона, а Мајо (Praefat. ad. 1. tom. collect. vet. avet., говори, да је Фотијев лексикон издао Герман (Lexicon Photii, Lipsiae 1804.;) али се у многоме не слаже с рукописом.

Храм Божији и Његова свештена вриједност за Хришћане.

Предео с руског Светозар Марјановић.

О храму Божјем.

Храм Божји је мјесто у ком се опште богослужене служи и молитве хришћанске упућују Богу. Као што човјечија природа не може опстајати без хране и пића, тако исто хришћанин не може бити без

молитве, коју је дужан шикати преблагом Творцу. Хришћанин ма у какву незгоду и биједу пао, сјећа се молитве, с којом се обраћа Богу, да га спасе, те биједе и незгоде. Молитва се датира, од створења првога човјека Адама. Зна се, да кад је

У Адам преступио заповјест Божју, сјео је према рају и горко је плакао; за тим, да би умилостивио Бога, за гријех свој — принно је жртву покајања. Сви народи из свију времена, ма којој религији припадали, сазнавали су потребу ка општем богослужењу и општој молитви, које свршаваху у нарочитим за то сазиданим здањима. Из старозавјетне историје, зна се да је избрани народ израиљски први такав храм имао, који је по упуству Божјем био начињен и назват је скинијом. У истој храму било је одређено кад и како ће се богослужење свршавати.

И код хришћанства у прва времена видимо, да су се хришћани и поред најжешћих гонења, скупљали на скривена мјеста, у којима су опште молитве упућивали Господу Спаситељу. И кад је хришћанска религија, одржала значајну побједу над преживилом незнабожачком вјером, тад хришћани почеше у славу имена Божјег зидати храмове.

У храмовима ми хришћани обраћамо се Богу, да нас избави од сваке биједе, да породицу нашу уздржи у најповољнијем здрављу. У њему изражавамо највећу благодарност преблаготворцу, за сва добротинства, која нам је дао и која нам непрестано даје. Па зато пророк Давид, највећу љубав према храму изражава у ријечима: „Возлюбихъ благовиѣнїе домъ твоегѡ и мѣсто селенїа славы Твоея“. А пророк Данил налазећи се у ропству вавилонском, кад је јерусалимски храм био разрушен, и не имајући могућности да се моли у храму, налазио је утјехе у томе, што би се окренуо оној страни, гдје је се налазио Јерусалим и гдје је некада био храм. Преблагословеша Дјева Марија љубљаше храм, у коме је се васпитала,

зато она за вријеме празника, посјећивала је храм јерусалимски, не гледећи на велико растајање Јерусалима од Назарета. Свети Апостоли, прије него што су се развили да проповиједају узвишену науку Спаситеља: „вѣхъ вынѡ въ цѣрквы, хвалѣще и благословѣще Бога“. (Лук. XXIV., 53.) Напоследку Сам Господ наш Исус Христос, Спаситељ, Цар неба и земље, не само да је посјећавао храм, но је као и други плаћао свештени данак за потребе његове. (Мат. XIII., 54.)

Свети оци љубљаху храм Божји више свега на свијету; не само да су га они посјећивали, него и друге побуђиваху на ту дужност хришћанску. „Зар ви не знате, учи св. Јован Златоуст, да је Бог устројио цркве у варошима и селима, као што је пристаниште на мору, да би прибјегли у њу од бурних земаљских страсти а наслађавајући се величанственом типиним . . . Ви сами можете засвједочити то. Ако је који од вас, стојећи у храму, отворио своју савјест, видјео је у њој велико спокојство: све страсти укроћене су овдје. Добијајући таку корист у храму, зар није штета не долазити у ту светињу? И шта те спречава, да не долазиш у храм? Недеља има седам дана; ови седам дана Бог је раздијелио с нама, тако да Себи није узео више а нама дао мање; такође није раздијелио подједнако; но је узео себи само један дан. Ти се и овога дана не можеш уздржати од земаљских послова но као што раде лупежи светиње, ти се усуђујеш радити на овај дан, употребљавајући га на животне потребе тада када је он освећен и назначен Господу Богу твоме. Многи данас говоре, да молити се Богу може и у кући. До душе, молитва свесрдна, ма на ком мјесту била

изражена — мила је Господу Богу. Но милија је, и цијену има већу у храму гдје сви хришћани скупа са свештонослужоцем, шаљу топле молитве Творцу.

Кад се мислима бацимо на побожне претке наше, видићемо, какву су пажњу они обраћали храмовима Божјим. У срећи и несрећи они упираху погледе своје храму Божјем. При поласку на војну да ваху објете, да ће сазидати нову цркву или богато украсити стару. Они се жураху цркви са богатим поклонима и усрдним молитвама у вријеме болести и других породичних незгода, и преблаги Бог за тако усрђе, шаљао им је Своју помоћ. У храму су они налазили за своју душу ничим незавијењену утјеху у свима случајевима живота тешког. За човјека у истини побожна, и глас звона, који позива вјерне на службу Божју, бива утјешитељан.

А ти мој православи читатељу, шта мислиш за се? Да ли је храм Божји близу твога срца, као што је био близу старим хришћанима и твојим побожним предцима? С тугом, морамо признати, да смо се удаљили од наших побожних предака; јер вјера је наша почела слабити а с тим уједно почели смо ладњети према нашим храмовима. Често се дешава, да су нам храмови празни у недељне и празничне дане. Па зашто тако постадосмо немарни према нашим храмовима? Спазио ми челоуком, т. ј. услед немарности наше, прииде крагъ его и всѣмъ плевелы посреди ишеницы и отъиде. (Мат. 13, 25) и ѿ того одеваѣ сердце людей сихъ и ушима своимъ тѣжко слышаша и очи свои смѣжиша, да не когда съзрѣтъ очима и ушима слышатъ и сердцемъ разсмыслютъ (Исаиѣ VI. 10.). Зато је мени дошла мисао, да коју речем о храму, желећи од све душе моје, да би оно дошло у

уши твоје, отворило ти очи и проникло у дубину срца твога, као сјеме, које је пало на добру земљу, и пустивши корјен, донијело добар плод.

Храм — обиталиште Божје.

И нынѣ извѣрхъ инокатихъ домъ гнѣ да вѣдѣтъ или Моѣ тѣ даже до кѣка и вѣдѣтъ очи Мои и граце Моѣ тѣ каа дни (2 Паралипом. VII, 16.)

Гнѣ домъ Отца гозда, гнѣ домъ Сына открати, Гнѣ домъ Дѣхъ Свѣтлый окнокн (Стих. на хв. 13. септем.).

Улазећи у храм Божји, помишљаш ли православни хришћанине, о томе: гдје си ушао, престављаш ли себи, да си ушао у дом Божји, — обиталиште Господа? Истина, Бог по своме непостиженоме бићу свуда је, но у храму за вријеме службе Божје, нарочито присуствује, као што Он Сам преко пророка свједочи: вѣдѣтъ очи Мои тѣ и сердце Моѣ во всѣ дни. (3 Цар. IX., 3) и у светом Јеванђељу слушамо ријечи Господа: не творнше домъ Оца Моѣго домъ кѣпленого (Јов. II., 16) и још: домъ Мой домъ молитви наречетса (Лук. XIX., 46). У храму, кад се налазимо на молитви Господ налази се између нас, по обећању: идѣже во есма два или трие собрани во имя Моѣ тѣ есмь посредѣ ихъ (Мат. XVIII., 20) У Јеванђељу, које се налази увијек на престолу храма, по учењу св. отаца, — Господ сакривен је и у њему ми слушамо Његову божанску ријеч; зато св. црква на литургији, наглашава вјерујућима поклон, ријечима: „приидите, поклонимса и припадемъ ко Христѣ“. Када црква тајанствено наглашава при освећењу храма, и уласка у њу: возмите врата, князи ваша, и внидетъ Царъ славы (Псал. XXIII. 7). Господ. Владика неба и земље у истини улази тајанствено и настава се у храму. Напоסףетку, храм служи за мјесто видљивога обитавања

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

У Божјег, по томе што овде на божественој литургији предаје се пречисто Тјело и Крв Господа нашега Исуса Христа. Тако свето и славно мјесто, као што је храм Божји, у истини је насеље небеско. Овдје као и на небу, престо је Бога васељене. Као што на небу око престола стоји скуп анђела небеских, херувима и серафима, тако и у храму не само што ми престављамо херувиме, пјевајући Њему трисвету пјесму, но и сами небесних сили са нама невидимо сажата, доносица Царства славы, са страхопоштовањем окружујући престо Његов. Тако св. Златоуст, видјео је за вријеме освећења св. дарова, како је престо окружен ангелима, који су с трепетом гледали на освећене дарове. Као што на небу, окружавају престо Цара славе, прослављајући Га, тако овдје на земљи — у храму, они служе заједно са свештенослужиоцима и моле се с њима, подкрјепљавајући и узносећи Богу наше молитве и шиљући на нас благодат и помоћ небеску. Тако н. пр. за царовања побожног Лава Премудрог, кад су Сарацини упали у предјеле грчке империје, православни грци топло су се молили Господу и Његовој Пречистој Матери. У недјељу 1. октобра за вријеме ноћнога бдења, св. Андрија, угледао је на врху храма — Богородицу, која је била освјетљена сунчаном свјетлошћу, а окружена скупом ангела, пророка и апостола. Она је са висине осјењавала оне, који су се молили — Својим часним покровцем. Ускоро послје тога виђења, грци су одржали побједу над душманима. Од тога дана у православној цркви, установљен је празник: покров пресвете Богородице 1. октобра. А ево шта се још налази у житијама св. преподобног *Нифонта*. Пред

празник Васкрсења Христова у вече стојећи у цркви с народом, видјео је Пресвету Богородицу са апостолима и мноштвом светитеља, који су дошли у цркву. Мајка Божија, са љубављу гледала је на оне људе, који стојаху са уерђем и побожношћу, а за онима, који стојаху немарно — плакала је; но ипак над свима је метнула своју пресвету руку и, молила се Богу. Овај преподобни, једном за вријеме божествене литургије, видјео је душевним очима, како је се небо отворило и свјетлост као пламен осјенила је олтар и архијереја; за вријеме пјесме: *Свати Божи...* јавила су се четири ангела и приступили су пјевцима; када је читан апостол, Нифонт је видјео апостола Павла како стоји за читачем и пази на ријечи из апостола, које су прочитаване; за вријеме читања св. јеванђеља, ријечи као свјетлице узлазиле су на небо; а у вријеме преноса светих дарова, отворило је се небо и ангели при необично милозвучној пјесми: *слава Христу Богу*, носили су прекрасног младића и, положивши га на дискос, окружили св. престо и служили св. дарима. За вријеме причаштвања са божественом тајном, св. Нифонт, видјео је, како ангели за причасницима иду, те праведнике вјенцем крунишу, а од грјешника одвраћају своја лица. Један од ученика преподобног Сергија, инок Игњатија, послје смрти угодника Божјег, видјео је, да св. Сергије, у вријеме ноћног бдења, стоји на своме настојатељском мјесту, пјевајући с братством црквене пјесме. У житијама св. Серафима Новгородског, стоји, да је за вријеме опсаде Лаврије с пољацима 1608. г. видјевши старци св. Сергија Радновжеског чудотворца, пробудили су инока и звали их

у храм на молитву; тада ушао је св. архијепископ Серафим у одежди свети-тељској и ставши пред олтар, окренуо је се икони Пресвете Богородице. Преподобни Сергије, обратио је се к њему с речима: „оче Серафиме, не оклијевај узнијети молитве твоје милостивом Спаситељу и Пресветој Богородици“. Св. архијепископ с уздигнутим рукама према небу — узвикнуо је: о пресвета Мати, од свију напаста избави нас. Једном на празник Преображења Господа, св. Јован Суздальски служио је божествену литургију у Јевтимијевој обитељи, кнез Борис видјео је, да неко са светитељем служи, обучен свјетлошћу и славом. На велику молбу кнежеву, светитељ му је казао, да је то анђео Божји, који служи с њим вазда. Једном кад је св. Василије, свршавао у храму молитву, благочестиви клирици, видјели су небеску свјетлост, која је била озарила олтар и светитеља и свијетле мужеве у бијелим ризама. Ти мужеве окружавали су великог архијереја. Са страхопоштовањем, видјели су то јављење, достојни мужеве, приклонивши лица своја, прољевали су побожне сузе. И тако у храму Божјем као на небу, пребивају силе небеске, пазећи на смирене молитве оних који призивају Бога; Пречиста Мајка Божја, св. апостоли и угодници Божји, подређују и узносе на небо наше молитве, и тако хришћани њиховим заступством добијају благодат Божју.

И св. оци и пастири цркве свагда су сматрали храм као дом — обиталиште Божје или видљиво небо на земљи. Тако св. Алексије, митрополит московски, говори: „црква је небо; у њој је заклан Агнец, Син и Слово Божје, за гријехе цијелог свијета; у њој се проповједа

Јеванђеље Царства Божјег и посланице светих апостола; у њој је пријесто славе Божје, кога невидљиво осјећавају херувими“.

Мојсије, приближавајући се горећој купини, снимио је обућу с ногу својих, тако и ти улазећи у дом Божји на молитву, заборави на све животне потребе. Стојећи у храму помишљај, да стојиш на небу. Као што је на небу, тако је и у цркви пријесто Божји: као што на небу нема никаквих пожуда, тако нека nebude их ни у цркви; као што на небу с највећом побожношћу стоје пред пријестолом анђели и сви светитељи Божји, тако нека буде и у цркви. Ко у цркви, овом земаљском небу, бива занесен земаљским пожулама, тај небо уподобљава земљи или по речима Христовим: „домъ молитвы обращаетъ въ вѣртежъ разбойниковъ (Марк. XI, 17). Улазимо ли у цркву са страхопоштовањем и стојимо ли у њој са смиренношћу, тада ће Господ испунити сва прошења наша и послати нам благодат св. Духа. „Кад се удостојиш уласка у домъ цара, учи један од светитеља (Филарет митр. Москов.) знам чуваш се, да не учиниш тако дјело, које неби одговарало достојанству тога мјеста; тим прије с каквом побожношћу и страхопоштовањем, дужан си улазити у дом Цара Небеског? Кад са страхом стојиш у дому царевом, премда те он и не види, премда и није у дому, то тек с каквим страхом дужан си стојати у дому Божјем, гдје Свудаприсутни, свађе се налази; „гдје Свевидећи, непрестано те види“. Зато побожни хришћани, пролазећи мимо цркве, неће проћи а да се не прекрсте — поклонивши се светињи, сјећају се да тамо невидљиво присуствује Бог, Творац и Спаситељ.

И тако, заиста је храм Божји — обиталиште Божје, видљиво небо на земљи. По овоме људи побожни, улазећи у храм не само да престављају улазак свој на небо, но и осјећају то; „во храмѣ столице славы Твоѣ, на небеси столати мнѣма“.

А ти мој православни читаоче, када стојиш у храму, престављаш ли себи, да овдје присуствује Сам Бог, окружен и прослављен мноштвом ангела и духова

праведних, и да Он Сведидећи види не само то, како ти стојиш у храму, но још види све твоје сакривене помисли, све жеље твога срца, сву твоју душу каква је она. Сјети се, како на небу ангели окружујући пријесто Свемогућег, с радошћу и побожношћу непрестано прослављају Бога, тако и ти долазећи у храм дужан си уредно молити се Њему: „ничтоже земное въ себѣ помышляла“.

(Свршиће се.)

Кумство при св. тајни крштења.

С питањем о лицима над којима се свршава св. тајна крштења стоји у тијесној вези питање о другим лицима, чије је присуство у најстаријим временима било неопходно при крштењу. Ми ћемо говорити о кумовима. Познато је, да лица, која се крштавају нијесу пасивна при примању св. тајне крштења; потребно је да учествују у самом акту, — дакле, активно. Тако су они дужни вршити различне радове, н. пр. духовненија; изговарају ријечи одрицања од сатане; сједињења са Христом; „Символ вјере“ итд. Очевидно је, да то учествовање предпоставља, да крштено лице има дар говора и способност за свјесно кретање. Међутим дјеца, која се крштавају (а у извјесним приликама и одрасли) немају ни једно ни друго а крштење им је неопходно као и свјема осталим који желе ступити у цркву Христову. Ове и друге прилике, принудише црквене пастире још у најстарије хришћанско доба, те су допустили, да при крштењу учествују још и друга лица, која ми обично називамо „кумовима“ — „костројм-никѣ“ „ἀναδοχοί“, „susceptores“¹⁾.

¹⁾ Према равноликости кумовских обавеза, називаше се они у старо доба и другим именима. Тако *Јустин* их назива: „Προσφύροντες τὰ βρέφη τῷ βαπτισματι“ (Quest. et respons. ad orthodox. Curs. Compl. Patrol. Ser. Graec] Tom. VI., col 1297), *Тертулијан* — „sponsors“ [De baptismo, Cap. XVIII. Curs. Compl. Patrol. Ser. Lat. Tom. ., col. 1221.]. *Августин* — „fidejussores“ (Serm. CCLXVII. Curs. Comps. Patrol. Ser. Lat. Tom. XXXIX. col. 2243.), *Страво* — „patres et matres spirituales“ итд. (Voicedebing. „Taurus comm. Select“ Tom. II. Pars I., *Andr. Schuler*. „De susceptioribus“, рад 107), Назив кумова духовним очевима и матерама, појавио се око VIII. вјека. *Pellecia*. „De Christian. Eccles. politia“. Tom. I.

У осталом, о узроку, који је изазвао постанак кумова при крштењу као и о побудама, које принудише, да се уведе овај обичај у праксу, не говори јасно ни један између старих, црквених писаца. Тога ради, најновији испитивачи старе хришћанске богослужбене праксе, — у жељи да објасне мотиве цркве у овом случају — дођоше до различних, па чак и међу собом супротних хипотеза. И тако, једни изводе постанак кумства из установа јудејске цркве, наиме они то виде у том факту, што се јудејско обрезање свршивало у присуству свједока²⁾. Истина је, ако се може вјеровати *Буксторфу*³⁾, да се обрезање свршивало код Јудеја у присуству дво, јице свједока, једног видљивог, макар којег Јудеја, којег би родитељи младенца по својој вољи изабрали, и другог замишљеног, невидљивог пророка Илије, те се могло догодити у II. и у III. вијеку, — када је у хришћанској цркви било доста и Јудеја и када се обрезање сматрало као слика крштења, — да је тај обред био пренешен и у цркву хришћанску.

Pars. — Опширан преглед о називима кумова види Corblet. Histoire. dogmatique. liturgique et archeologique de Baptême. Tom II., Genev. 1882., рад. 177.—679. Ed. 1829. рад. 21. а такође опширно о називу кумова види: Bezoles „Le Baptême“ Par. 1874. рад. 109.

²⁾ види *Augusti*: „Denkwürdigkeiten“. Band VII. Leipzig. 1865. Seit. 324. *Смирнока*. „Богослужение у вријеме апостола, до IV. вј Труд. Д. А. Киев. 1875. т. IV. стр. 197.—199.

³⁾ *Buxtorff*. Sinagog. Jud. cap. II. Basileae 1661 г. pag 92—97.

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Али ипак се овај случај не може узети као доказ, да би се њиме могла потврдити околност, да су код Јудеја при обрезвању били неопходно потребни свједоци. Истина је, да се у књизи пророка Исалије каже: „И узех вјерне свједоке, Урију свештеника и Захарију сина Јеверехијана“ (Исалије VII. 2). Али као што се зна, та два вјерна свједока требали су освједочити само рођење обећаног младенца а не бити очевидци обрезвања о чему ту ни спомена нема¹⁾. Још се, мање може позивати на следеће ријечи истога пророка: „ево подигнућу руку своју к народима, у к племенима ћу подигнути заставу своју, и донијећу синове твоје у наручју, и кћери твоје на раменима ће се носити“ [Исаије XLIX. 22.] и подигни очи своје у наоколо, и види: сви се скупљају и иду к теби, синови ће твоји из далека доћи и кћери твоје носиће се у наручју“. [Ис. LX. 4.] Ове ријечи на које се такође позивају заштитници разматрајућег мишљења, односе се на излазак Израилћана из робства, а не на приношење њихово к обрезвању. У књигама старог завјета ми у опште нигдје не видимо доказа за кумство при обрезвању. То се у главном може казати овдје и за писце новог завјета. Истина, кад се у Еванђељу Лукином [I. 59—63.] говори о обрезвању и називу имена Јована, спомиње се присуство и других лица, али овдје нема ни једне црте, којом би се могло доказати кумство при том обреду. А при обрезвању Исуса Христа [Лука II. 21.] не говори се ништа о присуству странаца. Те на тај начин нема никаква основа из праксе јудејске цркве изваћати постанак кумова.

Други, траже извор овом обичају на сасвим противној страни, и желе га наћи у одредбама римског права и то на основу тога, што крштење сматрају као неки уговор [I. Петр. III. 21.] или обавезу и тако су многи црквени оци као добри познаваоци закона, у намјери да тајну крштења оградe без опасношћу, тијем утврдили установу крштења на основу своје јуридичке праксе према којој су код уговора неопходно потребни свједоци.²⁾ На основу оваког тумачења, заштитници

¹⁾ Смирнов: Богољдѣніи го ерминъ Апост. до IV. вј. Трул. К. Д. Ак. 1875 г. Москва стр. 197.

²⁾ *Fenichen* „Prolus de patrinis, eorum origine, numero et sexu“. Рук. дла сенек. наст. 1878. Том II. Nr. 20 стр. 103., труд. Кијев. Д. Ак. 1875. г. том IV. стр. 198—199.

овог мишљења држе, да су установи овог закона у хришћанској пракси много допринијела гонења у вријеме којих се појавила особита потреба кумова-свједока при крштењу; у то су вријеме „многи — као што примјећује Плиније у пријави Трајану — одрекли се Христа и занијekali своје крштење“. По томе, да би св. црква прекинула зло а сачувала слабе од гријеха, установила је и кумове, који би могли доказати, да они, који се одричу, заиста припадају хришћанској општини, јер примише тајну крштења³⁾. Ова хипотеза изведена је сасви логично, али се ни са њом није могуће сложити. Не само што она нема за себе ни једног стварног свједочанства из древности, него и при свој својој логичности садржи у себи противурјечје.

Јер — „Ако је црква установила овај обичај из опасности, што би се хришћани одрицали Христа при гонењу за Његово име, то је ова установка требала и морала да створи и другу сличну установу, пошто се црква могла бојати да се неће и сам кум из страха од гонења одрећи Христа и на тај начин створила би од једног одступника од вјере два⁴⁾“. Осим тога овај начин задржавања вјерних у крилу цркве чини нам се да је противан слободи која је потребна сваком лицу при примању хришћанског учења.

Трећи, најзад, кажу, да кумство води свој почетак од крштења дјете, која су неспособна за исповиједање вјере, а која је по заповјести Спаситеља потребна сваком, који прима тајну крштења⁵⁾. Ова претпоставка на први поглед изгледа да је најприроднија и да одговара циљу. Али ипак ни ова претпоставка није у стању ријешити стављено питање, јер треба само споменути факт, да су према правилима древне хришћ. цркве потребни били кумови не само при крштењу младенца већ и код одраслих⁶⁾. Те као што се из свега види, било је и других узрока, који изазваше установу кумства у хришћанској цркви.

И тако све предочене хипотезе не могуће објаснити питање, које разматрамо. Пита се дакле шта је принудило цркву, да установи кумство при св. тајни крштења? Кумство се појавило, —

³⁾ Руковод дла сенек. наст. Ibid стр. 105—106.

⁴⁾ Руковод дла сенек наст. 1878. том. Nr. 20. стр. 106.

⁵⁾ „Начерт ист“ Иннокитїл. Отдѣлѣ. I. кѣк П. Москва 1838. стр. 31.

⁶⁾ *Bingham*. „Antiquit. Eccles“ Tom IV. lib. XI. cap. VIII.

како што ћемо ниже видјети, у II. вијеку јер немамо свједочанства која би се односила прије II. вјека. Познато нам је, да се у III. и IV. вјеку — времену најтежем у животу Христове цркве појављивало и таквих лица, која примаше Хришћанство само с том наміјером, да упознају све чему је учило хришћанство и теоријски и практички, па пошље смијаше се свему томе. а зна се такође, да је та жалосна појава принудила црквене пастире да са највећом обзиром пошту поступају при примању нових чланова у своју заједницу. Знајући све то, ми смјело можемо тврдити, да је установа кумства чисто хришћански факт, који није позајмљен од Јудејства, нити пренешен из јуридичке праксе, већ, који је појавио се у цркви при тешким околностима гонења; кад се почеше јављати лица, која примаше хришћанство не признајући његову истинитост, већ руководећи се цијељима, која су на штету хришћанства. Ова околност — по нашем мишљењу — и принудила је цркву у прво вријеме, да уведе кумове или свједоке, који би као добро познати чланови цркве јамчили, да нема опасности по цркву примити новог члана, јамчили, да је чиста и истинита побуда у лица, које прима вјеру христову.

Могу неки рећи, да ако се узме ова околност као извор кумства, тада је кумство устано, која подлежи околностима случаја, које дакле нема карактер сталности; кумство је имало своју вриједност само у извјесно вријеме и при извјесним приликама, а сада кад су престале ове прилике, могли би рећи сада је ова установа непотребна, а међутим по учењу цркве¹⁾. Кумство није појава повремена, случајна. И заиста, кумство није повремена појава, јер ако се оно у први мах појавило изазвано околностима времена, то не значи, да је његов опстанак требао престати пошто су минуле те околности, не значи, да је оно постало у идућим вјековима бескорисно и да га је требало уништити, већ оно се одржало — као што се изражава један аутор — само „по древном обичају“²⁾. Могле су се — дакле — појавити околности, које су тај обичај утврдиле у хришћанској пракси.

¹⁾ Петар Јогилл, „Трјкникъ“, Изд. 1646. г. стр. 385.

²⁾ Рук. дла севек. наст. 1878. том. 2. Нг. 20. стр. 108.

Утврђење кумства, — по нашем мишљењу — мотивирале су друге много знатније прилике. Познато је, да је у IV. вј. незнабоштво сасвим пропало а хришћанство овладало. Према томе, кумство би требало бити уништено, али напротив, оно се тек овдје појављује као неопходна потреба. Пад незнабоштва пред хришћанством имао је као природну пошљедицу и опште распрострањени обичај крштавања дјеце или младенаца. Ми рекосмо — природна пошљедица —, зато што одрасли хришћани и малољетни незнабошци чињаху у Христовој цркви велику разноликост. Са распрострањавњем обичаја крштавати младенце, кумство се појављује још више као неопходан факт. Знамо да један од најважнијих услова при примању крштења, — још у најдавніјим хришћ. временима у вријеме апостола, — бјеше исповједање вјере. Овоме акту присједило се и одрицање од сатане, сједињење са Христом и још други радови. Сви ови и њима слични радови позваше оне, који примају Хришћанство, да активно учествују у акту крштења, те и ако се распрострањава обичај крштавати дјецу, ипак се ови радови не смједоше изоставити, пошто су неопходни при крштењу. Међу тим, дјеца не моглоше вршити ове радове, према томе, разумљиво је, да се појавила потреба другијех лица, која би при свршивању крштења над дјецом, узимала на себе обавезу, да ће вршити све активне радове, које треба да врше она лица, која примају ту тајну. На тај начин појавила се пријека потреба кумова. Овијем се мотивима, у осталом не уништава пређашњи мотив цркве у истом случају. Како што се у прије поменутом случају кум појављује као свједок заклетве, коју полажу лица, која примају тајну, сад се он јавља као лице, које свједочи пред црквом, да онај који се крштаје заиста има праву вјеру и добра дјела, која се слажу са вјером коју прима. Разлика је у томе, што сада кум свједочи за будућност и на тај начин узима на се већу одговорност. Ако је он био прије надзиратељ његова живота будућег, то он сада узима на се обавезу, да ће бити његов наставник за цијелог живота. Способности, које црква изискује од кума јесу најбољи доказ за истинитост нашег мишљења. О овоме ћемо у осталом ниже говорити, а сада ћемо казати када се појавило кумство и изније-

немо историјске свједочење о томе, да је кумство постојало у древној пракси.

Апостолска писма, ништа нам не говоре о кумству при крштењу. Ни из једног познатог факта крштења у првенствујућој цркви, неможемо ништа дознати о овом обичају. Прва, нејасна слутња, да је постојао овај обичај може се видјети у споменику II. вјека: *ἡ διδχῆ τῶν ἀποστόλων*¹⁾ у којем се препоручује пост пред крштењем не само оном, који се крштаје већ и неким другим (*τινες ἄλλοι*²⁾). Под тим „неким другим“ прије свега требало би разумјети кумове. Прва свједочења о кумству односе се половини другог вијека. У години смрти римског епископа *Гигина*, која се догодила 154. г. сачувала се успомена, да је Гигин утврдио установом црквени обред кумства. Али та прибиљешка не значи, да установа кумства припада римској цркви. А то свједочи већ та околност што се *Тершулијан* није слагао са тим обичајем. Ностанак кумства води свој почетак прије доба Гигина, те припада некој другој цркви из које је прешао у римску цркву³⁾.

¹⁾ The greek. liturgies, Lond, 1884, Potshript, pag. XLVI

²⁾ *Смирноукъ „Богомдѣлнѣ: окрѣпннѣ Апостолоукъ до IV. вѣ. Труд. К. Д. Ак. 1875. г. водрбѣ, стр. 200. Ср. Gratian „Decret. Distinct. IV. cap. C. In catechismo et in baptismo et in confirmatione unus patrinus fieri potest, si necessitas cogit. Non est tamen consuetudo Romana, sed per singulos singuli se cipiunt. Curs. Compl. Patol. Ser. Lat. Tom. CLXXXV. t. 8. 1832. Augusti. „Denkwürdigkeiten“. Band VII. Leipz. 1825 330. Romanus pontificus statuit, ut unus, quem compatiem vocant, uti testes interesset.*

Али кад се заиста појавило кумство то се не може за сигурно рећи. *Белер* указује на *Јустиниана*, који вели, да ново крштенога није други нико видио осим кума. Али

У почетку III. вј. казује нам *Тершулијан* да свједоче („sponsores“) или кумове („susceptores“). Говорећи противу крштења младенаца, он међу осталим мотивима, — који имају хрђаве пошљедице, — истиче и тај, што се у случајевима кад се крштају малодобна дјеца, кум подвргава опасности, да неће моћи извршити објета или због своје смрти или што томе могу бити узрок хрђаве наклоности дјеце, којима они кумују.³⁾ Стара арапска правила, такође знају за нека особита лица qui pro parvis in fontibus respondent.⁴⁾ — Апостолске установе узводе кумство већ на степен обавезног закона, који има таку снагу, да само у крајњеј нужди опрашта, ако се не изврши.

У IV. вјеку налазимо свједочење у дјелима „о црквеној јерархији,“ гдје се сваком човјеку, који жели примити тајну крштења налаже, да је потребно имати кума, који би га престабио Епископу као таквог, који жели примити крштење и посредовао би код епископа, да се прими исти у општину Хришћана⁵⁾.

Јустининове ријечи нијесу толико јасне, да би могле послужити као јак доказ. Види: *Augusti. „Denkwürdigkeiten“ Band VII. Leipz. 1825. S. 330.*

³⁾ *Тершулијан. „De Baptismo“ cap. XIII. Curs. Compl. Patol. Ser. Lat. ton. I. col. 1221.; по руском преводу од Карњејева част II. Сиб. 1847. стр. 26.*

⁴⁾ *Hippolytus „Can. Arab.“ can. XIX n. 7. Probst. „Saeram. u. sacramentalien.“ s. 144. Bunsen „Analecta Antea-Nicaen“ Vol II. London 1854. „Constitut Eccles. Aegypt.“ II. 46. pag. 466.*

⁵⁾ *„De Hierarh Eccles.“ cap. II. n. 2. Curs. compl. Patol. Ser. Graec. Tom. III. col. 393.; по руском преводу „Писан. отц. у учит. однос. к истоук. богосл.“ Том. I. стр. 33.*

Петар Могила, архијепископ и митрополит кијевски.

Поводом двјестопедесетгодишњице смрти његове.

Превео: **Л. Богдановић**, парох осјечки.

Име Петра Могиле је — један од најљепших украса руске црквене историје. Он је, без сумње, превасходио све савремене му јерархе не само малоруске, него и великоруске па и цијеле источне цркве, — превасходио својим просвећењем и својим подвизима у корист цркве.

Петар Могила бјеше поријеклом из знаменитог молдавског рода Могила; отац његов *Силеун* бијаше влашки а послѣје молдавски го-

сподар. Тај род бијаше у родбинским везама са неким чувеним кућама у Пољској. Послије несрећа, које га постигоше у завичају, пресели се он у Пољску. Петар Могила добио је своје образовање у лавовској школи, а довршио га је изван границе. Пробавивши неко вријеме у пољској војсци, постриже се. Знаменито поријекло, родбинске везе с вишим друштвеним слојевима и личне способности — образованост, прегалаштво

и преданост православљу — брзо га подигоше: 1627. године постаде архимандритом кијевопечерске лавре, 1629. год. доби наслов патријаршког егзарха и у год. 1633. достојанство митрополита кијевскога и галичкога.

Опсежна и плодотворна бијаше дјелатност Петра Могиле. Својој малоруској цркви указао је он велику услугу тијем, што је заштитио пред пољским краљем Владиславом IV. најглавнија њезина права, поругана од католика и унијата.

Ствар је текла овако: 1632. год. умре Сигисмунд III., који је починио тако много зла западно-руској православној цркви. Православни одлуче, да се користе предстојећим избором новог краља, да поправе свој положај. Руководиоцем њиховим постаде у даној прилици Петар Могила, тадањи још кијевопечерски архимандрит. Он бијаше главни духовни посланик на сабору савјетујућем и изборном. На једном и другом сабору православни изјавише, да ће само тада приступити рјешавању државних питања, кад православном митрополиту и владикама буду повраћене катедре, које су отели унијати, и свима православнима њихова права. Не гледајући на противљење унијата и католика, саставише се на изборном сабору „чланци о задовољењу народа руско-грчке вјере“, које је и потписао краљевић Владимир прије избора његова на пријесто. По тим чланцима православнима је дозвољено слободно вршење богослужење, подизање и поправљање цркава, оснивање брастава, штампарија, школа, заводи за сироте, вршење грађанских дужности, слободан прелаз из уније у православље, повратак многих храмова и манастира, право избора — умјесто бивших унијатских јерараха — свога митрополита и православних епископа на дане им четири епархије: лавовску, луцку, перемишлску и метиславску. Пошто је у Лавову био православни епископ, то је ваљало новим јерарсима поунити само три епископије и митрополију. За митрополита бијаше изабран Петар Могила. Новоизабрани краљ Владислав IV. потврди избор и осјем тога закуне се, да ће испунити све чланке изборног сабора. Но пошто су ови потоњи били ипак не дуготрајни, то се нови митрополит побринуо, да они буду утврђени краљевском и саборском

влашћу. и постиже то на варшавском сабору 1635. год. И тако православна црква (тако као и унијатска) доби законито право да постоји у Пољској, са својом засебном јерархијом и унутарњим устројством; и то се право већ није оспоравало кроз читаво потоње вријеме.

Другу заслугу Петра Могиле за западно-руску цркву — последице извојштених њезиних права — сачињавају труди на подизању храмова и манастира и настојања о издању и исправци богослужбених књига.

Као што је познато, у западној Русији, која бијаше саставни дио пољске државе, бијашу храмови порушени, или затворени, или обраћени у кастеле или коњушнице, или пак издани Јеврејима под кирију, ушљед чега свештеници бијашу приморани свршавати богослужење у сјеницама или под ведрим небом. Богослужбене књиге бијашу такођер искварене: на неке случајеве општега и посебнога живота не бијаше у требницима ни односних чинова и молитава, ни потањих прописа; у многе књиге поткрале су се православљу стране мисли, на пр. о главенству папином, о крштењу обливањем и т. сл. Сви ти недостатци не могоше се сакрити оку Петра Могиле.

Његова дјелатност показала се прије свега у васпостављању православних храмова. Још као архимандрит, он је припомогао украшењу кијевопечерске лавре: искупио је сребрне и златне сасуде и одежде, које пријашњи архимандрити заложеше код Јевреја, преправио је пештере, гдје почиваху божји угодници и подигао је за многе свештитеље нове гробнице. А кад постаде митрополитом, још боље рашири Петар Могила своју дјелатност у тој области. Тако он у то вријеме украси катедрални софијски собор, обнови древну Васиљевску цркву, коју подиже св. кнез Владимир на мјесту идола Перуна, и поче оправљати десетинску (Диктинску) цркву, коју је такођер саградио св. кнез Владимир, а која тада лежаше у развалинама. При раскопаваху тијех развалина нађе он гробницу с моћима благовјернога кнеза и његову главу, која се и данас налази у Кијеву.

У свези са поменутом делатношћу Петра Могиле бијашу његова старања о правилном богослужењу. На ту циљ је он завео строгу цензуру

над богослужбеним књигама и заповједио служити се само с онима између њих, које су штампане његовом дозволом. А неке богослужбене књиге издаде Петар Могила сам. Тако 1639. г. издаде он Службеник, исправљен по древним руским и грчким службеницима. Овоме додаде он опширан предговор, који је служио не само као руководство у том, како ваља свршавати богослужење, него и као тумач истога, како треба схваћати његов тајанствени смисао. Издање тога Службеника изазвало је незадовољство против Петра Могиле код мјестнога друштва и духовенства, које бјеше научено на пређашње богослужбене књиге и које не хтједе признавати нових. Да се стане на пут томе незадовољству, митрополит сазва год. 1640. у Кијеву сабор, на ком бијаху претрешена разна питања из области богослужења, реда и других предмета црквевог благоустројства. Год. 1646. издаде Петар Могила требник, који се дијели на три дјела: у првом су чиновосједовања седам тајна и нека друга, која стоје у тијесној вези с њима, у другом — чиновни разних освећења, у трећем — молбани и молитве на разне случајеве. При том се налазе у Требнику чланци и поуке ради разјашњења смисла и значаја тајана, поведена извршитеља њихових и др.

Петар Могила је указао огромну услугу и цијелој руској цркви, — он је основао колегију, која је послужила као расадник научно-васпитаних људи и као образац на духовно-учебне заводе у Русији. Истинабог, и до Петра Могиле постојале су у југозападном крају таковане братске школе; али су оне имале доста слабих страна: круг у њима предаваних предмета бјеше доста мален, па и саме науке не изучаваху се у пуном поретку, него дјеломично. Зато је Петар Могила науио, да оснује своју засебну школу на овима начелима. С том цијељу он је још као архимандрит испратио у иноземство неколико младих људи, да изуче тамо устројство школа, и да се упознају с „вишим наукама“, а сам поче подизати здање за нову школу. Школу ту поче он градити у Кијевопечарској лаври, али на молбу богојављенскога братства пристаде да му се школа пренесе у Богојављенски манастир и да се сједини с тамошњом братском школом, преиначивши је наравно по својем плану. У јесен

1632. год. у школи Петра Могиле, која бјеше прозвана колегијом, отпочеше предавања. Колегија се дијелила на три дјела, на: нижи, средњи и виши. У нижем се изучавао грчки, латински и славенски језик, катихизис, аритметика, пјеније и понешто музика; у средњем се предавала појезија с митологијом и говорничка вјештина; у вишим су ученици изучавали филозофске и богословске науке, при чем се вјежбаху у састављању проповиједи. Колегија, коју је Петар Могила основао, није се свидела Кијевљанима. Језуити, видећи у новој колегији страшну супарницу својим школама, раструбише, да су њени учитељи — јеретици и да ученике уче јересима. Кијевљани се побунеше и почеше пријетити, да ће разорити школу. „Какви се перуни, какви се громови и муње бацаху на нас тада! — говори један између тадањих професора колегије, Силвестар Косов, — не може се мастилом описати. Бијаше такво вријеме, да смо ми, исповједивши се, чекали само, да с нама почну пунити желудце Дњепровских јестара, или да ће једнога мачем, другога огњем испраћати на онај свијет“. Ваљало је доказати корист новог правца колегије, и Силвестар Косов учини то у свом „сказанију или у одговору о Кијевским школама“. Благодарни томе, буна се утиша и Кијевљани се брзо увјерише о користи школе. Њу нагло почеше пунити ученици; шта више чак Московци шиљаше у њу своју дјецу.

Напошљетку остаје нам, да споменемо једну врло важну услугу, коју је Петар Могила указао цијелој источној цркви — не само руској, но и грчкој. Ствар се састоји у том, што се он постарао и саставио „Православно исповиједање вјере“, које су примили и одобрили сви прво-светитељи источне цркве и које до данас служи као симболична књига њена. Истина, изложења вјере бијаше и прије; али ова бијаху или нетачна, или сасвим неправославна. Међутим непријатељи православља не дријемаху: они издаваху множину катихизиса и тако одвраћаху православне. Само се по себи разумије, да су ради изобличења у лажи неправомислићих и утврђења у истини православних потоњи морали дати тачно изложење вјере. Посао изложења вјере бијаше повјерен Петру Могили. Резултатом његовога труда и бијаше „Исповиједање вјере руске“, које и ако

није саставио Могила, али је свакако састављено по његовом налогу и при његовом учешћу. На сабору у Кијеву 1640. г. бијаше оно прегледано, строго опијењено и одобрено. Послије тога „Исповиједање вјере руске“ бијаше ради потврде послано на исток и тамо — у присуству представника грчке и руске цркве — на сабору у Јаши [1643. г.] наново одобрено, прозвано „Православним исповиједањем Петра Могила“ и послано у Цариград. Четири патријарха (Партеније цариградски, Јоанићије александријски, Макарије антиохијски и Пајсије јерусалимски) са сабором епископа и клира одобрише поправљену књигу, признаше је исповиједањем не само Руса, но и свију Грка, давши јој име: „Православно исповиједање католичке и апостолске цркве источне“, и утврдише тај закључак сопственоручним потписима 11. маја 1643. године. И тако је дакле православна црква имала књигу, на коју се могла позивати као на своју симболичну. Требало ју је само издати. Ну то се време на цариградском патријарашком престолу породило нереди, који су ту ствар дуго задржали. Не губећи наде, да ће „Православно исповиједање“ издати у потпуном облику, кад му стигне из Цариграда, ријеша се Петар Могила, да га штампа у краћој форми под насловом: „Збирка кратке науке о чланцима вјере православно-католичке хришћанске“. Књига бијаше издана у Кијеву 1645. год. најприје на пољском језику, „да би запушила уста бестидним

непријатељима источнога православља, који се усуђују пришивати му разне јереси“, а потом и на руском, да би послужила као руководство православнима, а особито дјецџ њиховој, која се уче у школама. А шта се тиче потпуног „Православног исповиједања“, Петар га Могила ни како и не дочека из Цариграда. Оно бијаше наштампано послџе његове смрти — 1662. г. у Амстердаму на грчком језику, а 1896. год. у Москви — на славенском језику.

Усред великих трудова Петар Могила саравијерно рано паде духом, ослаби и умре у 50. години старости (1. јануара 1647. г.). Прах његов сарањен је у Печерској лаври, у великој цркви под лијевом пјевницом. Да би видели, како су Могилу високо цијенили његови савременици, навешћемо једно мјесто о њему из списка Лазара Барановића, који бијаше с почетка питомцем, а послџе и наставником Кијево-могилевске колегије. Између осталог овако он пише о покојном митрополиту: „Могила (гроб) је сакрила испред нас нашега Могилу. При овом пастиру — примила се код нас добра њива. Не можемо довољно да оплачемо Могилу: он нам бијаше мио отац и пастир. Могили су мило примили на небу, а нама би требао други Могила. . . Ми плачемо, а ти си утјешен код Господа: старај се за нас, пастиру. Дао Бог, да сијући сузама, позжањемо радошћу: но без твојих молитава ми тога не постигосмо!“

Јеврем Сирин,

(Од др Јована Алцога) с немачког превео Милан Поповић богослов у Ш. год. у Рељеву.

По старим извјешћима о Јеврему Сирину, која је тешко размрсити, рођен је у почетку IV. вијека (по свој прилици 306. год.) у Нисибису у Месопотамији. Неки тврде, да су му родитељи били незнабожачког поријекла, док на против Јевремове конфесије држе их за хришћане; по свој прилици послџе су прешли у хришћанство. Тадашњи учени епископ Јаков Нисибиски настављао га је и образовао за свештенички чин, а послџе га је поставио у школи, којом је он сам управљао. Јеврем такођер праћаше епископа год. 325. на први васијонски сабор у Никеји. Кад су Перзијанци опет опејели Нисибис и цар Јовијан

мораде одступити. Јеврем остави 338. год. Нисибис и оде у Едесу у Сирији. Овдје је развио свој главни рад, те се с тога често назива „Едесићанин“, али више „Сирин.“ Кад је Сирин ступио у односај с тамошњим пустињацима, закалуђери се и кроз то даде својој ревностој штудии вишег посвећења и више практичне вриједности.

Он подиже славу и трајну дјелатност источно-сирској школи за богословско образовање, коју је он истом основао или је већ од прије постајала. Он је основао нови систем библијског тумачења, воји је између крајњих граница алегоричног (александријског) и једнострано грама-

тично-историчног (антиохијског) начина тумачења заузимао праву средину.

У своме животу предузимао је два путовања: архијепископу Василију Великом у Кесарији кападокијској, који му даде ђаконску службу и калуђерима у Египат, на које је у својим списима паренесе управио. И ако су Боландисти, Паги, Цангерле и други научењаци на основу старих извијешћа и наговјештења у његовим списима сумњали, да је Јеврем свештеник био, ипак је свеопште мишљење, да је Он био ђаконом цркве едеске, поузданије, јер се он чак и у свом тестаменту ђаконом називље. Година његове смрти може се само у опште узети послје 379., јер је он те исте године држао похвални говор умрлом митрополиту Василију Великом.

Његова изврсна зналачка и нарочито у вријеме биједи и невоље практична дјелатност стекла му је надмашно име „пророка сирскога“ — поред осталих часних имена: „ступ цркве“, „краснорјечива уста“, а као религијозни пјесник „Цитара св. духа.“ Златоуст га карактерише као будиоца млитавих, утјеху ојађених, учитеља врлине, вођу покајних, мач против јеретика, извор врлина и обиталиште св. духа. На смртном часу он је опоменуо кћер намјесника едеског, да не допушта, да је робови носе, јер је по апостолу глава сваког човјека Христос. По Јерониму поједини његови говори тумачени су на истоку при богослужењу по библијским перикопама, па изгледа, да је тако било и на западу, јер је много његових говора рано на латински преведено и шта више примљено у старе холимијарије.

Његови су заостали списи

дјелимице у грчком језику, (који су до душе још за живота Јевремова преведени) дјелимице у сирском оригиналу; и ако их је много изгубљено, ипак су тако многобројни, да у римском издању с латинским преводом испуњују шест фолијаната. По ријечима Јевремовим у његовом тестаменту, приснило му се још као дјетету, да је из његовог језика израсла винова лоза с плодом и листовима без броја, која се све више и више разшириваше. И што се садржаја тиче, његови су списи тумачења цијелог св. писма, химне, пуне источног жара и неоспориве појетичке вриједности (дјелимице против јеретика: Маркијона, Вардесана и т. д.), паренесе, омилије и трактати, са оним

о свештенству и конфесијама. Из свију се његових списа види, да је познавао јеврејски језик и свјетске науке, грчку литературу и грчки језик, што и Григорије Ниски у своме енколијуму на Јеврема посвједочава.

Моралног су садржаја

на првом мјесту морални прописи и упутства за аскетски живот са сталним опомињањем на пошљедни страшни суд; у његовим списима налазимо много црквених догмата, које је он подробно образложио; понајприје тројичност у опрјечи према Савелијанизму и Аријанизму; за тим науку о личности Христовој по Његовом божанству и човјечанству као и по личном сједињењу обију природа. Преблажену Дјеву називље Јеврем матером божијом, која је неповријеђено сачувала своје дјевичанство. Као што сматра за потребно крштење и исповиједање гријеха, тако исто гледа у светој тајни евхаристије фактичну присутност тијела Исуса Христа, које требамо примити с пуном вјером и у невиности, јер и ангели у присутности евхаристије стрепе. Наука о ангелима хранитељима тако га је испунила, да је с овим ријечима испустио дух свој: „здрavo да си, анђеле, чувару мој, који душу од тијела растављаш, и уведи је у просторије, у којима ће она пребивати до дана свеопштег васкрсења.“ Он доказује употребу светих моштију при богослужењу и вели нам, да се с њима чуда стварају. Исто тако доказује призивање светитеља, а нарочито преблажене дјеве. И говори нам о иконама мученика у црквама и у богомољама кућним. Обара заблуду о хиљадугодишњем царству и тумачи у апокалипсису хиљадугодишње царство у смислу од вјечности. Он врло опширно описује манастирски живот: примање у манастир годину за оглед, ношњу, правила и т. д.

Као карактеристику зато, како је озбиљно и дубоко схваћао хришћански и свештенички живот, ево вам износим ова два мјеста из његова тестаента и његове расправе о свештенству: „Ја исповиједам, да нијесам ни једног тренутка посумњао у истину и правичност; да је Исус Христос био на крсном дрвету вазда једини предмет моје љубави и мојих жеља; да сам га свог цијелог живота у том стању обожавао као виновника свога спаса и као извор свих милости, које Бог људима указује. Свој сам

разум потчињавао у свима тачкама своје религије озбиљној и непоколебивој вјери; рађе би своју крв пролио него што би одма којег ничела свеопште цркве одступио.“ А како је смјерно о себи мислио, служи нам као доказ његова пошљедна молба: „Препоручујем вам на првом реду, да ми не приуговорљавате красан спровод, јер таква великољепност не приличи ни покори грјешника ни смјерности ма кога било хришћанина, а још мање звању једног ђакона. Да, забрањујем вам, да око мог мртвог тијела из почасте свијеће палите. Боље је, да у олтару горе; а тиме се оскврњава хришћанско достојанство, кад се једно мртво тијело, које ће наскоро у земљи иструнути, с више свијећа окружује, него што је потребно, да се многи олтари освијетле. — Али вас молим, да се молите за ме, јер је то најугоднији и најмилији мирис, који можете слати за ме Богу.“

Свештенство му се чинише тако узвишено, те почиње своју расправу о томе с овим ријечима: „О чудо, које је достојно чуђења, о неизрецива моћи, о страшна тајно свештенства! Духовно је свето, узвишено и неизмјерно звање, које је Христос дао нама недостојним својим доласком! с преклоњеним кљеном, са сузама и уздисајима молим, да се пази на то благо свештенства; на благо, кажем, за оне, који га достојно и свето чувају. Да, оно је сјајни и не сравњиви штит, непробојни зид, чврсти непоколебиви темељ, који од земље до неба допире. — Ипак шта да хвалим достојанство свештеничко? Оно провазилази молитву и познавање и свакидашње мисли. С обзиром на њега, ја вјерујем, изрекао је Павле: „О дубино богатства, мудрости и познавања Бога.“

А сходно томе вели Јеврем на крају: „Ја се чудим томе, љубазна браћо, што се неколико неразумних осуђује, безобразно и нагло тражити свештенство и примати га на се, а да их није милост Христова позвала, а јадници незнају да тиме навлаче на се ватру и смрт.“ Кажем ти о човјече, не само да не смијеш свештенство смјело примати, већ се не смијеш ни једном дотакнути сасуда достојанствене службе Божије. Сјећај се, љубезни брате, у свако доба оног грозног изговора свемогућег Бога, који нам је објавио кроз уста пророка Исаије: „На когш козроу токмиш на кроткаго и молчаливаго и трепиднаго моккиа монук.“ (Исаија 60, 2.). На тај се изговор потејећај и

тежи за тим, да стечеш благо кротког мишљења да се тиме можеш у духу успети на Јерусалим, главни град, доћи до Бога неприступачног цара и принијети му тамо духовну жртву, гдје се плету не увели вјенци, који нигда неће иструнути! Тамо ће те сами Христос пред својим ангелима овјенчати круном бесмртности, и ти ћеш с небеским коравима најсветијој тројичности пјевати побједну химну на вјеки вјекова.

Изводци из Јевремових омилија.

Господ је, вели Јеврем у омилији, с правом рекао: „Мој је јарам лак“. О, како је лако у истини, своме брату увреде праштати, које нам је набио, а које су често пута незнатне, како је лако дати му што од свега, да се с том жртвом оправда; Бог нам није рекао: Принесите ми на жртву прекрасне бикове,“ или: Укажите ми само пост и бдење.“ Ви би могли одговорити: Ми их немамо или не можемо дати. Он вам је шта више оно наложио, што је лако и што је у вашим рукама с ријечима: Опрости своме брату његове погрешке, а ја ћу теби твоје опростити. Ти му опрашташ мали дуг: неколике лепте, неколико дивара; а ја теби хиљаду талената. Ти му опрашташ незнатан дуг, али му више ништа не дајеш; ја ти опраштам дуг, и поред тога ти дајем здравље душе и блаженства. Ја примам твој дар само ако си се са својим непријатељом измирио; ако сунце није зашло ради твога гњева и ако у љубави и миру са сваким живиш; тад ми је твоја молитва угодна и твоја жртва пријатна. Али ако се нијеси са својим братом измирио с каквом ћеш смјелашћу изискивати милости и опроштења? Како можеш приносити само молитву, жртву и првенце, ако се према свакоме непријатељски односиш? Као што ти окрећеш очи од свог брата, тако ћу и ја окренути своје очи од твојих молби и твојих молитава.“

У једној другој прилици Јеврем кори тешко заблуде међу хришћанима, а нарочито међу калуђерима: „Ми смо свијет оставили, а мислимо на земаљске ствари; ми смо земаљска добра од себе отурили а не престајемо, да се о њима старамо; своје смо станове оставили, а ипак се с грижом савјести о њима бринемо; немамо никаква богатства, али ипак се нијесмо охолости оканили; ми смо по спољашности смјерни, али у срцу тежимо за достојанством; чини нам се, да смо

WWW.UNILIB.RS
УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сиромашни, али нас ипак лакомство савлађава. Ко се неби сневеселио, кад види ово наше стање? Свак се чуди, кад види занимања калуђера, а нарочито искушеника. Искушеници још нијесу чули упутстава, а већ друге обраћају; још нијесу угледали ни препрате, а већ мисле на оно, што је најсветије.“ И прелазећи на калуђере, његов је укор оштрији за цијело претјеранији: „По спољашности пуни смо љубави, а у срцу непријатељи; с поља се показујемо као покајници, а у истину смо лијене атлете.“

У омилији о преображењу Христовом овако збори Јеврем:

„Од њиве добивамо радосну жетву, од винограда изобиље укусног грозђа, од светог писма науку, која нас оживљава. Њива пружа само за неко вријеме жетву, а виноград само за кратко вријеме бербу: али свето писмо, кад год га читамо вазда пушта да потјече оживљавајућа наука. Ако је жетва на њиви прошла, то престаје она да рађа; ако је у винограду берба прошла, он је неспособан, да даље даје; само из светог писма можемо посведневно жњети, а да класје за тумаче у њему не отпадне и сваким даном можемо у њему бербу држати, а да грозђе не буде без наде која се у њему налази. Ранимо се дакле с те њиве и наслађавајмо се плодовима њезиних животно-творних бразда. Жњимо с ње класје живота, ријечи Господа нашег Исуса Христа, који је својим ученицима рекао: „Јакш гѣтъ нѣцѣй ѿ заѣ столицѣхъ, ѡже не нлѣтъ кѣкѣнти смрти дондеже кидѣтъ Сина челоуѣчѣкаго градѣца ко царствѣй коелѣ.“

У бесједи на свијетло васкрсеније Христово у славу светог крста Јеврем почиње овако:

„Сваки празник и свако дјело Господа нашега Исуса Христа служи нама вјерним на спас и на славу. Али слава је над славом крст, празник је над празником онај дан, кад су Христа као ускршње јагње за нас предали, или шта више за васкрснуће јагњета божијег, које је снимило гријехе свијета са мртвијех. Ова свечаност је господарица и краљица свих празника. Додуше и сви остали су празници свети и високо-достојни, величанствени у различитом сјају и свијетлом божанства озарени. Но ову свечаност онај поштује на достојан начин и с вјерним мишљењем, који ревно посматра божије заповиједи; само су нечисти и с гријесима окаљани на једном праз-

нику без празновања. Лијепа је и богоугодна свечаност кајање са сузама и уздржавање од гријеха, познавање Бога и тежња за вјечним добрима. Но ако се то ма гдјегод збуди, тад се порађа радост на небу и црква од весеља кличе, радује се и сазивље све праведнике ријечима: Радѣтиѣ ко мноу; ѡкш гѣтъ мой нѣ мрткѣ кѣ и шжѣкѣ: изгѣкѣ кѣ и шжѣкѣтѣѣ (Лука 15, 7, 24.). Лијепа је и богоугодни празник тамо, гдје Христа слаavimo, гдје се његови празници држе и божански списи поштују, Христа слаavimo тамо, гдје су људи у његово име у љубави и без сваког непријатељства и претварања окупљају. Христа слаavimo тамо, гдје сиромашне хранимо, осиротјеле тјешимо, странце окрјењујемо. Христа слаavimo тамо, гдје Бога псалмима и химнама и духовним пјесмама преуносимо. Људи који на тај начин празнике светкују, заиста су у име Његово сабрани. Идѣже ко егѣ дѣѣ, или тѣѣ гѣкѣни ко нлѣѣ моѣ, тѣ еслѣ погѣдѣ ѡхъ. Блажени су они, који се на тај начин сјединише; јер докле је Господ у њиховој средини, нико им не може никакве штете начинјети.

Ето тако нам треба празнике господње славити; не с тапшом славом, него на богодостојан начин; не земаљски, већ надземаљски (т. ј. с небеским мишљењем). Нама није потребно да предворја вијенцима китимо, нити корове (за пјевање и играње) да постављамо. Окитимо мјеста пред вратима као Хришћани а не као незнабошци с лаворикама и цвијећем и осталим трицама, као што чине незнабошци и Јудеји.

У таквом случају крст има врховну власт и дубоко га поштују све нације и сви народи, сва племена и сви језици. С њим ћемо се похвалити с апостолом Павлом говорећи: „Млѣ же дѣ не кѣдѣтъ хѣлѣнтѣѣ токѣш ѡ критѣѣ Господѣ нашѣгѣ Иѣѣѣ Христѣ.“ (Гал. 6, 14.) Зарад тога ћемо животно-творни крст забиљежити на својим вратима, на челу и на онима, на устима и на прсима и на свима својим удовима и наоружати се с непобједивим оружјем, које смрт савлађује, а вјернима служи као нада и свијетлост свијета, рај отвара, јереси уништава, праву вјеру учвршћује и постаје одбраном вјерних и спасоносном славом цркве. С крстом се не смијемо ни једног сата ни једног тренутка растављати носећи га вазда уза се. Без њега не вршимо никаква посла; него

се с тим животворним крстом знаменујмо пред спавање и кад устајемо и пред јело и пиће, у путу, кад се возимо по мору и кад прелазимо преко ријеке. Тогда не оукоиља ѿ страха ноћнаго, ѿ гтрѣли летација ко дни, ѿ кнчи ко титѣ преходација, ѿ враца и кѣи полднниаго (Пс. 90, 5. 6.). Ако ти, брацо мој, у свако доба крет у помоћ узимаш, никакво те зло сустрести неће.

О која уста и који ће се језик удостојити да слави и хвали непобједиви вид правовјерних, побједно оружје узвишеног цара Христа? Крет је васкрснуће мртвих, крет је нада хришћана. Крет је узда богатих и уништење охолних. Крет је побједни знак над злим духовима, и учитељ врлине. Крет је права добит трговаца, нада очајних, кормило оних, који се возе по мору. Крет је лука онима, које је пребацила бура и вид опсејднутих. Крет је отац сиромаха и савјетоватељ праведника. Крет је утјеха притијешњених, чувар недораслих, глава људи, круна стараца. Крет је свјетлост оних, који у тами сједе. Крет је великољепна гизда краљева и филозофија варвара. Крет је слобода робова и мудрост неизображених. Крет је предика пророка, пратилац апостола, слава мученика. Крет је срамежљивост дјевојака и радост свештеника. Крет је основа цркве, сигурност круга земаљског. Крет је разорење идолопоклоничних храмова, саблазан Јудеја (I. Кор. 1, 23.). Крет је моћ немоћних, лијечник здравих. И кад смрт погледа на њега и она дршће и стрепи и повраћа све оне, које је она, почам од првог човјека, под своју власт узела. С крстом су апостоли уништавали сву моћ непријатељску и све народе ловили у своје мреже. С њиме наоружани у мјесто оклопа, одупријеше се мученици и војници Христови свима грозним нартајима тирјана и слободно га проповиједаху. Који га насе узеше и који га носе и који се из љубави према Христу свега у свијету одричу, такви обитавају с великом радошћу у самоћи и на брдима и у пећинама и шпиљама земаљским.

О неизмјерне и несравњиве доброте Божије у смиловањима. Колико он благослова шаље крстом роду човјечијем! Слава и чест Његовом човјекољубљу и обожавању и моћи ва вјеки вјекова! Амин.⁴

Већ је горе споменуто, да Јеврем мало не у свима бееједама уплеће помисао на страшни

суд. Ипак у једној његовој проповиједи о другом доласку Господа нашег Исуса Христа живо нам га предочава својим дијалогом, који је држао међу својим слушаоцима, немирним питањима и страховитом краткоћом својих одговора. Ја ћу вам изнијети из тог знаменитог и славног говора оно, што је најглавније.

Наш аскетски учитељ блијед бдијењем и постом пење се на предикаоницу и почиње да говори својим слушаоцима о појављењу пред највишим судијом свију нас без разлике.

„Љубазна браћо у Христу, припазите ево сад ћу вам говорити о другом и страшном доласку Господа нашег Исуса Христа. Већ при помисли на онај час и ја дршћем од жестоког страха, мислећи на све, што ће тада изићи на видјело. Ко то може описати? Које ће ухо у стању бити, да преслуша, што ће се тада догодити, кад цар над царевима устајући с пријестола свога величанства сиђе доле, да казни све становнике земље, да држи с њима обрачун и да достојним даде заслужну плату, а над недостојним напротив да изрече казну као праведни судија. Кад ми пане на ум тај страшни суд и мене обузме нека неисказана језа по цијелом тијелу, те изгледам као да сам сав сатрвен. Очи су ми пуне суза, глас ме издаје, усне ми се коче, језик ми занијем; па ипак то ме подстрекава, да на вашу корист о њему говорим. Кад се од муње и грома толико препанемо, да к земљи падамо, како ћемо тек издржати, кад се из небеских висина, заори глас оне трубе, која се силније разлијеже од сваког грома, која буди све оне, који су у пра-старом вијеку умрли, па били они праведници или неправедници, и која их опет у живот повраћа. Тада ће цар издати заповијести, да му залуљана земља и прерито море поврати своје мртваце: како оне које су рибе прогутале, тако и оне, који постадоше плијеном грабежљивих птица и дивљих звјеради. И у једном магновењу сви ће се од све четири стране свијета, не губећи ни длаке с главе, око страшног суда искупити. Тад ће земља заћи у пламен, сунце ће се угасити звјезде ће спасти доле, небо ће се попут какве књиџе савити, као што је написано (Исаија 34, 4. Мат. 24, 3.). Пред царем ће један носити заставу крста у таквој свјетлости, која јако удара у очи. Ради тога ће све људе обузети страх

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

WWW.UNILIB.RS

и трепет; јер се цар појавио и судица се над свима судцима открио. Бог, који влада над васионим свијетом дошао је, да суди живим и мртвим. Кажу ми јадан небо, да ли си икад ишта тако страшно видио? Сад ће се расклопити књига живота, у којој су прибиљежене све мисли, све ријечи и сва дјела сваког појединог. Велики ће страх, велика гроза и ужас владати оног тренутка, кад се буде сваком без разлике судило, — И мене самог обузима језа, што немогу даље говорити; глас ме издаје, а сузе ми низ лице лију, јер је приповиједање врло страшно.“

Али народ му довикује: „Настави даље, молимо те, у име божије и на наш спас.“ — „Тад ће се, љубазни моји, од сваког изискивати вјероисповиједање и крштење: да ли је вјера чиста од сваке јереси, да ли је печат крштења неповријеђен и јели бијела хаљина не окаљана. Сви који се броје међу грађане цркве, зваће се по свом сталежу на обрачун; оцуномоћеници ће се строго испитати, јер коме је много дано, много ће се искати од њега (Лука 12, 48.). У осталом био неко већи или мањи: сви смо вјеру исповиједали и свети печат примили. Сви смо се при крштењу ђавола и његових дјела одрекли и свега, што се само злим називље, и што је Богу мрско. А кад дођемо на страшни суд, мораћемо полагати рачун за то одрицање и лијепо, исповиједање, као што је написано; „Свакоме ће се онако судити, како је у животу радио.“

Сад се говорник опет пуштао у разговор и пита: „Но како ће људи бити питани? — Душеспечитељи, епископи и кнезови зваће се на рачун како за њихово сопствено живљење тако и за повјерена им стада.“

Ако се њиховом немарношћу која овца загубила, од њих ће се у надокнаду њихова крв тражити. Свештеници ће одговорити за принадежнике својих општина, ђакони и остали вјерни за своје фамилије и потчињене им. Јер таквог није мајка родила, који би могао рукама сучевим умаћи.“ (Поновљ. зак. 32, 39.).

„Ми те молимо,“ веле сада слушаоци, „да нам кажеш, шта ће последије тога бити.“ — „Ја ћу у сузама се гушећи даље наставити; јер без суза није могуће те догађаје описати. Пошто се љубазни моји у Христу, све испита и јавно изнесу дјела свију пред ангелима и људима, по

што сви непријатељи побјеђени пану пред његове ноге, пошто се сва снага и моћ уништи, и пошто се свако кољено пред њим преклонило. као што је написано (1. Кор. 24.—25. Ис. 40, 45, 23.), тада ће Он одвојити једне од других, као што пастир лучи овце од коза, овце на десну страну, козе на лијеву страну (Мат. 25, 32.). Тада ће ови у вјечну муку отићи, а праведници у живот вјечни.“

„Али како,“ питају сада слушаоци, „хоће ли сви у исту муку отићи, зар нема разлике у казнама?“ На то одговара говорник што је више могуће штедећи их, опетујући са скрушеношћу и уздисајима само ријечи светог писма. Има различитих мука: најкрајња тама, огњени пакао, гдје ће бити шкргут зуби и гдје црв њихов не умире (Мат. 8, 12. Мар. 9, 44.). огњено језеро и тартар (открив. Јов. 19, 20. 1. Петр. 2, 4.). ад, у који ће грешници отићи. Ипак св. писмо вели: „Сваки ће се везати с ланцима својих гријехова; једни ће добити много, а други мало батина (Приче Сол. 5, 22. Лука 12, 47.—48.) Ниједан грјешник не смије дакле небрежљиво живот проводити; ипак нико несмије очајавати; „Јер ми имамо посредника код Бога, Исуса Христа, праведног Бога, и он је помирење за наше гријехе (1. Јов. 2, 1—2.). За оне ја дршћем, којима је казано: „Идите од мене проклету; идите, злочинци, у огањ вјечни, баците их у најкрајњу таму.“

„Ако и даље узговорим о оном тужном расстанку на страшном суду, плачите и ви заједно самном, који год имате суза и скрушености. На оном страшном суду попуцаће најискреније везе. Тад ће се одвојити епископи, свештеници и ђакони једни од других; тад ће се краљ с краљом растати и почеће плакати као изагнани робови. Тада ће се родитељи с дјецом и пријатељи с пријатељима растати. С болом ће се у души растати они мужеви, који своју супружанску постељу неокаљану не сачуваше. Тада ће се и дјевице, одијелити, које су додуше по тијелу дјевице, али у души окорјеле и без осјећаја.“

„Последије тога расстанка, осуђеници ће ударити у горки плач и вапај с ријечима: О колико смо времена у небрижности потрадили! О како се дадосмо обманути! О како смо се ругали ријечима светог писма, које чусмо из уста свеште-

ничких. Сам Бог је кроз свето писмо с нама разговарао и ми не марисмо за то, сад нема више спаса за нас. Шта нам друго преостаје пего да речемо: Збогом, о ви сви праведници? Збогом, апостоли, пророци и мученици; Збогом, о зборе патријараха; збогом, збогом, драгоцјени и животнорни крсте! Збогом мати прворођених, рају сласти, збогом! И ти Богородицо, мати човјекољубног Бога, збогом! Збогом и ви, очеви и мајке, синови и кћери! Више се никада нећемо с вама видети, који се узалуд мољасте за спас наших душа.“

„Кад год је цар Давид помишљао на онај страшни суд, сваку је ноћ своју постељу са сузама оквасио молећи се Богу овако: „Госпoде не иди на суд с твојим слугом; јер ако усхтијеш судити, нико неће моћи пред тобом опстати.“ С тога велим још једном: Небудимо лијени, о грешници, али не будимо ни страшљиви; не престајмо дању и ноћу са сузама призивати име Господње; јер Он је милостив и његова доброта траје ва вјеки вјекова. Он је Бог покајних — Отац, Син и св. Дух.

Слава Му и чест на вјеки вјекова, Амин.“

Брак и мираз.

Као што нам је познато, брак је тајна, у којој, при слободном обећању момка и дјевојке, да ће узајамно чувати супрушку вијерност — свештеник благосиља њихову брачну везу и измолжава им од Бога благодат ради заједничког живота и благослов за рађање и васпитавање дјеце.

Мираз је пак оно имање, које жена своје мужу донесе, било њено сопствено, било од другог кога добивено. Он може бити; у новцу, драгоценостима, папирима, или непокретном добру.

Као што се види, брак се у велико од мираза разликује. Управо, они ни по чему и никада, не би требали имати заједнице; али у данашњем материјалистичном добу, они су два спојна елемента, који један без другог опстати не могу.

Па и ако је брак божанска и хришћанска установа, који треба да почива на узајамној љубави, слози, договору и заједничком потпомагању, и на том основу да се и закључава, — ипак видимо, да данас, знатан број наших младића при женидби, не траже себи за будући брачни живот женску, која би била украшена хришћанским врлинама, с којом би могли срећно и задовољно провести остатак живота свога, која би могла бити добра домаћица, нежна мати будуће дјеце своје и вјеран и искрен друг; — већ траже са свим обратном томе. Траже такозваног мираза; траже сребро и злато. Женскиње пак, које су случајно богатим миразом снабђевене, тако исто раде. Оне не траже добре, поштене и примјерне мужеве, већ само љепоту, или високи положај.

А шта услед тога настаје, свакога дана очима својим видимо. Свађа, раздор, неслога, ванбрачан живот и остале незгоде и несреће, а напосљетку завршује се са разводом брака. Погледајмо код духовних судова брачне парнице, које се ужасно множе, и завиримо, услед чега су оне наступиле, па ћемо још на првом кораку увидјети, да бракови таквих несретних супружника нису закључени из хришћанске љубави, већ једино због масног мираза, који, када је утрошен, поједен, онда је настало оно, што брак руши, наступиле су брачне парнице, које се увијек штетно по обе стране биле.

Јест, данас при женидби и удаји не игра главну улогу, као што мало прије казасмо, права љубав; већ мираз. И што год је њега више, то је и просиоца више. Мираз се дакле претворио у главну погодбу, пред којом се губи из вида као основа хришћанског брака и среће у брачном животу. Да ли је богата? Колико има мираза? — то су прва питања, која се постављају при сваком браку. Према већем или мањем богатству, просиоци се грабе око удаваче, или бјегају од ње. Код нас се, смјело може рећи, жене и удају као на некој лицитацији: ко да више, и ко има више!! Ријетко ко распитује о моралним особинама дјевојке или младожење, па често пута ни крајњи физички недостаци не узимају се у обзир. А кад се такви бракови закључују, је ли чудо, што морал у народу непрестано опада, и што се брачни спорови сваког дана све више и више множе?!

Мираз је дакле привремена ствар, која може сваког тренутка нестати, — а брак закључен на хришћанској љубави, он је срећан, радостан и договјечан. Истина, ми овим не војујемо категорички против мираза, већ само противу оних, који поред њега не траже истиниту љубав и вјерног сапутника у животу своје, него једино мираз, а за остало, како му драго. Није сгорега, нити је икоме на одмет, кад поред добре жене нађе и мираза, али свагда треба прво другоме да предходи. Ово даваће мираза постало је из добре воље. Отац који има женске, хоће да их бар у неколико, по могућству, изравна са својом мушком дјецом, која по закону немају права по наслеђе, када имају браће, — па им у мјесто имања даје што од готовине. Тај дакле обичај, данас је прешао тако рећи у правило, да се уз женскиње мора давати *мираза!* Због тога сиротнија класа људи врло тешко своје шћери удомљавају. Ту тешкоћу готово осјећују и имућнији, а особито они, којима је Бог више женске дјеце дао.

Овај обичај практикован је до сада био само по варошима, али богме сада се одомаћио и код сељака. Чим се чује за каквог угледнијег младића, њему се све цуре у селу нуде са толико и толико новаца или непокретног имања, и ко више обећа, његова се шћер проси. И доцније што усљед тога у кући наступи разжирица, па се и до конзисторије дође, ко те за то пита!!

Крајње је вријеме, да једном такви гадни и штетни обичаји престану. Нека се младићи свагда узимају по чистој љубави и увијек на уму имају могу ли указаном приликом у миру у слози живити. А односно мираза нека то оставе својим родитељима на добру вољу, који ће увијек по могућству од истог давати онолико, колико њихово материјално стање дозвољева. Ако родитељ што не има мираза даје, он то даје опет своје дјетету, а не туђинцу. Ми знамо много

родитеља, који да би срећно своју дјецу удомили, морали се задужити и зету мираз дати. Доцније отац није мога дуг на вријеме исплатити, те је усљед тога пропао, а зет пак добивши на поклон већу суму новаца брзо је утрошио не знајући ни сâм куда га је дао. И тако радна је кућа, коначно пропала, а другој ништа није поможено. Између многих и многих примјера, који се јавно дешавају, ево навешћема само ова два истинита.

Два брата свештеника по свршетку школа а прије рукоположења у чин свештенички, бијаху се оженили. Једноме бијаше име Стеван а другоме Станоје. Први бијаше слабог имовног стања, а други доброг. Оба бијаху у селу. При женидби Стеван тражаше друга вјерног, искреног и оданог, а за мираз као сиромашак није смио ни помислити, а камо ли тражити. Какву је прилику тражио, такву је и нашао. Он је у браку био потпуно задовољан. Сложно радећи и штедећи он је стекао лијепу имовину, коју и данас непрестано умножава. Дјецу је изшколовао, да му многи у томе завиде. Он је у браку сретан и пресретан.

Станоје пак при женидби тражаше најпре мираз, а послѣје жену. Препоручише му неку јединицу једног богаташа. Он је узе. И по кратком времену насљедивши огромно имање и новац, одадоше се развратном животу. За кратко вријеме оде и његово и женино имање у неврат. Жена научила на раскошност па тражи, а муж одговара: нема, и усљед тога њихова је кућа дакле пропала и посљедна у селу остала. Дјеца видјевши од родитеља, покварила се и она, да су најгора постала.

Ето из ова два примјера види се какав је брак произашао, који је закључен из чисте љубави, а какав опет због мираза, па сваки нека цијени, које је боље од овога двога.

Мил. С. Пантелић,
свештеник зајечарски.

Древна слика св. Бориса и Глеба.

Приошћено уз минеј Вид. вит. Вулетић-Вукасовић.

(Наставак).

По смѣрти же князѣ мѣхайла свѣтоболѣа,
наста въ кѣевѣ князѣ владѣмирѣ всѣволодовичѣ,

прозываемый монемѣхъ : той восхотѣ принести
мѣщи стѣихъ страсотѣрпецѣ бориса и глеба,

и возвѣстити ѿ томъ повсѣй землѣ россійской, и сокращасякъ немѣ князи россійстѣи: давидъ и ѡлгъ сватославичи черниговскѣи съ сынами своими, и съ вельмѡжи и волѡдры, и прочѣи князи съ волѡдры своими, и ѿ всеа землѣ россійскѣа множество многое людеи собраша. Такожде и митрополитъ кѣвскѣи нѣкифоръ съ вѣолоубивыми епископы: деоктистомъ черниговскимъ, лѡзаремъ переяславскимъ, миною половецкимъ, данѣиломъ юрьевскимъ, и съ владѣннымъ прѡхворомъ игѡменомъ печѣрскимъ, сѣльвѣстромъ мѣхайловскимъ, петромъ клоуцкимъ, григорѣемъ андрѣевскимъ, и съ прочѣими игѡмены, и со всѣмъ ѡсѣненнымъ соборомъ и вѣкѣрание въшгородъ собранныхъ властей и народа. Въ первый ѡубо дѣнь мѣа маѣа ѡсвятѣша церковь, и ѡчрежденѣе велѣе сотвориша того днѣ, и вси князи, и сватители ѡвѣдаша ѡу Олга князя черниговскаго: ѡубѡгнѣмъ же и страннѣмъ многѣа трапѣзы поставлѣемы кѡхѣ три днѣ во ѡчрежденѣе. Во вторѣи же дѣнь маѣа, когда прѣжде ѡустависа праздникъ пренесѣнѣа чѣтнѣхъ мощей стѣхъ князей во рѣса и глѣва, по ѡпѣтѣи ѡвѣчнаго ѡутреннаго правила, (кѣ же тогда недѣла стѣхъ мѣронѡснѣцъ,) митрополитъ с епископы и всѣми пресвѣтеры и дѣакны, ѡвлѣкшеса въ свѣтлаа свѣщеннаа ѡблечѣнѣа и свѣщѣи возжѣгше, показаша раки стѣхъ, и положиша коеѡбдо на свой сѣни, на то ѡустроеныа и ѡукрашеныа: вѣша же раки каменные, и везѡша князи съ вельмѡжи собѡю, прѣднѣишѣ митрополитѣ со всѣмъ ѡсѣненнымъ соборомъ по своему чинѣ.

Не могѡша же не токмо мощей стѣхъ возити, они же сѣми постѣпити ѿ множества налегѡющаго и ѡугнетѡющаго народа: и повелѣе князь владимѣръ мономахъ метѣти сѣвереники въ народъ, и такъ едѣа возмогѡша привестѣи ракъ со стѣмъ корисомъ. Поставивше же посредеѣ церкви, идоша по стѣаго глѣва, и тако вѣимже ѡбразомъ привезѡша и при стѣомъ корисѣ положиша. Бѣистъ же рѣсирѣа междѣ князи: владимѣръ во мономахъ благоволаше, да вѣдѣтъ мѡщи стѣхъ посредеѣ церкви, и хотѣше теремъ сѣверный над ними пострѡити: а давидъ и Олгъ хотѣхѣ поставити на деснѣи странѣ въ камѣрѣ, и дѣже ѡтецъ ихъ сватославъ юрѣславичъ назнѣменовѣа. И рече митрополитъ съ епископы: вѣрзѣте жрѣвѣа въ лѣшее и звѣчѣнѣе, да и дѣже и звѡлаѣтъ стѣи мѣеники, тамъ ихъ положимъ. И ѡубѡдно вѣистъ слово сѣе всѣмъ, и положиша жрѣвѣа своѣа во батѣрѣ на вѣтвеннѣи трапѣзѣ, и вѣнѣса жрѣвѣи давидовъ и ѡлговъ; и поставивша стѣхъ мѣеникъ въ камѣрѣ на то ѡустроеной, на деснѣи странѣ. Владимиръ же мономахъ ѡкова раки стѣхъ сѣверными дѣками, и икѡны стѣхъ и звѡбразѣи на дѣкахъ, и позлатѣи. Постави же при ракахъ и свѣтѣильники сѣверныа позлацѣены со свѣщѣами, и всю камѣрѣа позлацѣнѣемъ ѡукраси неизрѣченно: любѣше во той благовѣрный князь благолѣпѣе церковное по премногѣ, и къ стѣхъ мѣеникомъ велѣе ѡсѣрдѣе съ вѣкрою имѣлаше. Годѣловахѣса же ѿ сѣхъ стѣхъ ѡубѡдникѡвъ вѣжихъ и чѣдѣса различнаа, ѿ ниже здѣ нѣкаа воспомѣнѣти подо-бѣетъ.

Паше въ вѣшгородѣ мѣжъ, ѿменем мѣ-
рѣнъ ѿгородникъ: той ѿмѣ ѿтрока, оу негѣже
вѣк ногѣ сѣхѣ скѣрчена, ѿ не можаше ходити
ѣю: ни малѣ во чѣвствоваше ѣю, но поддѣ-
лакъ древлѣнѣю ногѣ, хождаше. Той всегда на
церковное правило, во дни и въ ноци, к цер-
кви стѣхъ мѣникъ бориса ѿ глѣва приходѣ
ѿ кѣ гробѣмъ ѿхъ со слезами припада, про-
сѣше ѿсцѣленіа. Ко ѣдинѣ же ноци ѿвѣшасѣ
ѣмѣ стѣи мѣники, ѿ глаголаша: почтѣ вопіеши
кѣ намъ, человекѣ; ѣнъ же показоваше ѿмъ
оу сѣхѣнѣю ногѣ ѿ просѣше ѿсцѣленіа. Ѧни же
прекрестиша ногѣ ѣгѣ трижды. Ѧ возвѣдѣвѣ

Ѧ сна ѿтрокѣ ѣнѣ, ѿцѣти ногѣ своѣ вѣти
здравѣ, ѿ вскочѣ слава вѣа, ѿ ѿсцѣвѣда лю-
демъ, какѣ ѣгѣ стѣи мѣники борисъ ѿ глѣвѣ
ѿвѣленіемъ своимъ ѿсцѣлиша. Повѣдаше же
ѿ сѣ, ѿкакѣ видѣхѣ ходѣща съ нимѣ ѿ геѣргѣа
ѿтрока ѣнаго, ѿжа падѣ на тѣклѣ стѣгѣ бориса
оу вѣвѣмагѣ, ѿ пронзѣнъ вѣсть копѣмъ: той
свѣщѣ носѣщѣ предѣ стѣими зрѣтѣсѣ. Слѣпецъ
нѣкѣи пришедѣ, припадаше ко гробѣмъ стѣхъ
ѿ лобызаше любѣзнѣ ковчѣги, ѿ ѣчи своѣ при-
лагаше, просѣ ѿсцѣленіа, ѿ ѣвѣ прозрѣ: ѿ всѣ
прослѣвиша вѣа, ѿ стѣхъ ѣгѣ ѿгѣдникѣмъ во-
риса ѿ глѣва.

(Наставиѣ се.)

Проповијед на Преображење.

„Сѣи етѣ Синѣ мой козѣкленѣ тога
погѣшѣтѣ“.

Ево нас браѣо скупѣнијех на гори Та-
ворској, куда нас изведе вѣра наша света —
куда нас дозва Искупитѣль и учитѣль наш Господ
Исус Христос, да нас увѣри да је Он заиста
Бог — да неби како ми гријешни ѣуди посум-
њали кад нас окупе муке и невоѣе у Ѧегово
Божанско посланство. Знаде он преблагѣ наше
ѣудске слабости, знаде он наше душевно и тѣ-
лесно стање и нашу немоѣу у борби са злом, па
нас и доведе овѣе на ово свето мѣсто да би
гледајуѣи свѣтлост лица Ѧеговога заборавили
незгоде и наговоре гријеха тѣјела нашега про-
падѣвѣога — а очеличили се душом, умом и
разумом чинеѣи добро; Доведе нас овдѣе у ову
мирисну гору Таворску, гдѣе је хлад и миомирис
на све стране — гдѣе се чују умилни гласови
— птица које славе Бога, доведе нас ево овдѣе
гдѣе смо у стању збацити са себе тешка наша
бремена овога живота и бриге земаѣлске, доведе
нас овдѣе пред свѣтѣло лице олѣара овога све-
тога под којим извѣре животна вода, које се ево
напајамо, доведе нас овдѣе и уплашени и раз-
драгани том ѣепотом и лахкоѣом нашим зар не
велимо заједно са св. апостолима: „Учитѣљу

добро нам је овдѣе бити — дај да начинимо
сѣенице, па да овдѣе пребивамо!“

Кад нам је дакле браѣо тако лијепо овдѣе
пред лицем учитѣља, нашега који се сѣја као
сунце, дед дакле да начинимо сѣенице — лад-
њаке и станове сваки за себе па да останемо
овдѣе на овом светом мѣесту гдѣе се тако добро,
јако, лијепо и тако благо осѣјамо.

Зови мајсгоре — приважај јапију, копај
темељ, привлачи што ти треба, лиснатога граѣа
и ексера часом да начинимо куѣицу па да
останемо овдѣе гдѣе је тако лијепо?! Ал' гле како
је добар наш преблагѣ учитѣль — нетреба Вам
вели он тога толикога посла. Нетреба јапије,
кама и мајстора, нетреба вам копати и зидати,
јер ето сѣеница веѣ готовијех у вама — у мѣесто
темеља ето вам ѣубави хришѣанске, умѣесто крова
ето вам наде хришѣанске. На дну дакле као
основ живота нашега ето вѣере закопане у срце
наше, а из тог темеља подижу се моѣни и снажни
бедеми и дуварови наше меѣусобне ѣубави —
а кров за то велико и лијепо здање, ето вам ра-
зума и ума — нада вашѣга, па пребивајте у
тој лијепој сѣеници — јер вели апостол а ѿ ми-
шѣним: „добро нам је овдѣе бити“. Но кад смо
подигли тако ту сѣеницу — ту куѣу — то још

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

имамо доста посла и у унутрашњости да је спремимо за становање. Требају нам простирке, требају огњишта и пећи, требају сећије и столице, требају мјеста гдје ћемо се уморни моћи одморити, требају прозори и врата да добијемо довољно свјетлости. Како ћемо сада за те ситнице?

Простирке, сећије, столови и столице, биће добра дјела наша која ћемо чинити напијем ближњима, нашој браћи, огњишта и пећи нека буде врела наша љубав ка онима који траже наше помоћи — а мјеста за наш одмор нека буду утрвене сузе невољника и патника. Прозори, наше очи кроз које улази свјетлост истине у нас, а уста нека буду врата и излив срца нашега — бистри извор из којегаче тече мед и млеко а не јед и жуч. И гле, како окитисмо нашу сјеницу нашу кућицу, у којој ћемо ево с Божијом помоћи отселе становати. Мириса од смирене да окадимо и узвисимо наше славље па ко сретнији и задовољнији од нас.

„Госпоре, тко пребива у срцу твоме, или ко се усељава у твоју свету гору. — Онај који је непорочан и без гријеха, ко говори истину и чини правду у срцу своме.“

Ето браћо драга, начинисмо кућицу и окитисмо је да нам буде удобна за становања, и то баш на данашњи свијетли празник кад је Господ наш Исус Христос изволио показати славу своју светим ученицима на гори Таворској, па и ми ево с апостолима пожурисмо се да подигнемо сјеницу у срцу нашем, видећи, да нам је добро овдје бити. Како смо сигурни мила браћо у овој и оваковој нашој кућици, не бојимо се ватре, ни олује, не бојимо се кише ни непогоде земаљске, темељи наше сјенице су тврди и постојани, наша света вјера којој „врата адова не одолејућт јој“, а љубав наша како је силна и јака — не боји се никакове силе земаљске. И ми склоњени тако и у такове кућице наше како смо сретни!! Куће земаљске, богатство, слава и част, слаби су да нас замаме и да нас у тренутном очарању заведу да заборавимо тај наш стан који сад подигосмо на овом светом мјесту и у овом свечаном тренутку.

То је, моја браћо драга у Господу значај, данашњегача дана, то је данашња наша слава на Тавору и у овом светом храму у који смо се

скупили, да нам Господ покаже славу своју. И он нам је показа и ми му вјеровасмо. — Вјеровасмо му и саградисмо сјенице и ладњаке за станове наше у срцу нашем — у ком је царство Божије; „царство је небесно унутар у вама“. (Лука XVII. 2.). Он нам показа славу своју да би ми сјећајући се њега и у данима напасти и могућих искушења кад би напала на нас да се њега сјећамо и њему, као таковоме, посветимо сав живот наш, сав рад наш -- који се скрива на темељу и основу вјечне наше куће и нашег стана, вјере, љубави и наде хришћанске. Па хоћемо ли кварити ту љепоту наше кућице и нашег станишта ако случајно наиђу на нас искушења тијела нашега или обманитеља људскога непријатеља, или ако нас окупе бијезде и невоље у нашој правди и нашој истини, или ако нас наши злотвори и непријатељи стану гонити и износити на нас свакојаче поруге имена ради Христовача — хоћемо ли онда и у таком случају почети рушити тај тако лијепо градић наш — наше срце, нашу љубав и вољу — „сјеницу гдје нам је добро бити“. Хоћемо ли за љубав пропадљиве куће жртвовати кућу, која је увјек уза нас. Кућу и мир који нас и у гроб и иза гроба прати. Хоћемо ли чинити на ускос науци Спаситељевој за кога нам сам Бог данас на Тавору заповједа „Того Послушајте“. А његове су заповједи: да љубимо један другога — да добро чинимо један другоче, да злотворима нашим праштамо увриједу, да се и за непријатеље Богу молимо. То је кад и мирис наше куће — то је тијело наше и његова рада изрази — које је стан душе наше. Па кад то знамо мила браћо, повесимо ту данас на Тавору саграђену сјеницу срца нашега чисту и свјетлу увјек и свагда до пошљедњег покрета тијела и издиханија, па ћемо тако и на тај начин сачувати чистоћу и мирноћу савјести наше која је извор среће и благостања нашег на овоче а благополучија на ономе свијету. С таким кућом спремљени и изишавши пред судију чућемо за нас радосни глас: Придите благословени оца мојега, насљедите вјечно блаженство које је за вас спремљено од створења свијета, амин.

На Преображење 1896.

П. Ј. Лапчевић.

Проповијед на дан рођења Пресвете Богородице (8. септембра).

Св. црква данас свечано помиње, љубазни слушаоци, дан рођења Пресвете Дјеве Марије Богородице.

Пресвета Дјева Марија родила се од светих и праведних родитеља Јоакима и Ане. Јоаким и Ана били су од древнога, царскога рода и колѐна, били су богати, али до дубоке старости (за 50 година свога супрушког живота) не имањаху дјеце, а неимање дјеце у оно вријеме код Јевреја држало се као казна Божја за какове тајне гријехе, усљед чега су такви, који не имањаху дјеце, били често незаслужено подвргавани увредама и поругама од оних родитеља, који имањаху дјеце, што не избјегосе ни праведни Јоаким и Ана. Слушајући без престанка незаслужне пријекоре од својих саплеменика и јако жалећи што немају дјеце, Јоаким и Ана постипше и жарко са сузама молише се Господу Богу да им дарује дјетенце, да их разријешу од неплодства. Молише се Богу 50 година и најпоследње, Господ услиша молитву праведника и дарова им кћерку, којој они дадоше име Марија.

Живот светих и праведних Јоакима и Ане даје врло поучни примјер свима родитељима. Родитељи! Желите ли имати дјеце — молите се Богу и добићете мољено, а добивши оно, што молите, хвалите свакако Бога молитвама. Желите ли имати дјецу одану Богу, према себи поштовану и љубљену од људи, — прије свега сами будите таквим. У свима околностима живота свога трудите се да будете одани Богу, као мала дјеца својим родитељима. Задесе ли вас жалости, не ропћите на Бога, него полажите сву наду своју на Њега, молећи Га да вам даде милости и да вас избави од незгодâ и невоља. Ако послѣје молитве не испуни Бог прошења вашег, тада молитви присаједините пост, по примјеру Јоакима и Ане; јер пост и молитва два су крила, помоћу којих душе наше узлијећу брже к Богу, и Он нас тада брже и прије чује. Трудите се по мјери сила ваших, да живите по закону Божјем, помилући, да не само тјелесна достојанства и недостатци, него и душевне способности прелазе од родитеља на дјецу, као природно њихово насљедство. Дијете, налазећи се у утроби мај-

чиној и хранећи се добрим или поквареним млијеком, усваја себи, тим начином, добре или хрђаве наклоности родитеља. При доласку на свијет дјетета чим почне разумјевати себе и оне, који су око њега, већ узимају примјер од родитеља. По овоме, ако родитељи сами чувају установе св. цркве; код куће се Богу моле увијек, у недјељне и празничне дане свагда посеђују храм Божји, чувају постове, поштују своје родитеље, понашају се с њима и са свима ближњима кротко и љубазно, а дјецу своју од малена уче молитви домаћој и црквеној и да чувају све установе св. цркве: тада су и дјеца већином таква, мало по мало усвајају и примају лијепа својства родитеља својих. Напротив, од родитеља, који не живе хришћански, и дјецу не рађају са хрђавим наклоностима, сличнo ономе, као што са доброг дрвета роди добар и плод, а од хрђавога — хрђав. По овоме, родитељи, који живе не хришћански, узалуд ће учити дјецу добру и говорити им да не живе не тако, као што они сами живе; јер примјер свагда јаче утиче на млада срца дјечија, него ли ријеч. Ето узрока, за што овдâ онда читава покољѐња живе грјешно и развратно, и, напротив, има читавих покољѐња, која живе по закону Божјем и грађанском.

Да не патимо и не страдамо од непристојних поступака дјеце своје овдје на земљи и тамо — за гробом, да се не подвргнемо казни Божјој за немарно васпитање њихово, трудимо се, браћо, што више можемо, да живимо овдје по закону Божјем, служећи за дјецу нашу угледом и примјером вјере и побожности. Тада се само можемо наслађивати срећом и спокојством овдје на земљи, и по смрти на небу добити вјечно блаженство. Али нека сачува Бог свакога од нас, да будемо саблазан дјецу својој својим нехришћанским животом на погибао њихову. *Који саблазни једнога од ових малих, који вјерују Мене, боље би му било, да објеси камен воденични о врату његову и да потоне у дубину морску* (Мат. 18, 6), говори Спаситељ. Амин.

Говорио у Манђелосу 1896.

Григорије А. Николић,
свештеник.

Ријеч на Крстовдан (14. септембра).

Крстина страдања и смрти Госиода нашега Исуса Христа не само искутише нас од првородних гријехова, проклетштва и смрти, него нам и служе као вјечни и стални извор спасења и очишћења од наших гријехова).

*Погледаше онога, кога прободоше.
(Јов. 19, 37.).*

Данас, православни хришћани, ми слави­мо воздвиженије часнога и животворнога крета Господњег, или као што обично говоримо — Крстовдан. Наша православна црква, као мајка, која љуби дјецу своју, сваке године на данашњи дан сабира нас у храм Божји и свечано износи вјернима часни крет Господњи ради поклоњења и цјеливања. Заједно с тим својим славопојима и прописаним на овај дан читањима из св. Писма, Она се стара растумачити са особитом јасношћу унутарњи, сакривени смисао штовања крета Господњег, које му ми одајемо.

„Крсто Ткогмѡ покланамѡ, Владыко, и скатог кокрениѡ Ткогмѡ макимѡ“ појимо ми. А у ријечима св. Писма, које чусмо данас о јутрењу и литургији, помињу се кретна страдања и смрт Госиода нашега Исуса Христа и тумачи се велики значај свршенога Спаситељем нашим дјела искупљења. У јеванђељу излаже се историја о последњим часовима и тренутцима земнога живота Сина Божијега. Он, безгрјешни, Најсветији међу светима, примивши облик слуге, понижен, ожа­лошћен и окружен бесвјесном гомилом пакосних непријатеља, иде на суд Пилату, незнабошцу, грјешнику. Књижевници, старјешине народне, слуге њихове, сав народ јудејски, сви са гњевом и неописаном завишћу захтјевају од управитеља смрт Бесмртноме, смрт заорну, срамну и ниску за Безгрјешнога: „распи, распи Га!“ Па за какву кривицу нужно бјеше распети доведенога на суд игемонски? Пилат, незнабожац, не знајући богооткривенога учења, побуђен једним тек чувством праведности, — јавља сакупљеним јудејцима, а кроз њих и свему свијету и на сва времена: *узмите Га ви и распините: јер ја не налазим на њему кривце.* Човјек, не знајући пророке, нити Писма, не знајући божанственога обећања о искупљењу рода човјечјега кретном смрћу Месије, не разумије, не може себи да објасни гњева народнога при виђењу светог Праведника. Он се колеба, хоће да спасе Невинога. Али пријетње да ће га оклеветати пред Ђесарем

учинише, те Безгрјешнога предаде у руке непријатељске да Га разапну. Послије мноштва нових понижења, Он невин пред судом пилатовим, оправдан по суду томе, пење се, носећи тешки крет, на Голготу, ту се прикива на крет и испушта дух Свој, висећи на дрвету кретном између два разбојника. Народ, који се сабрао код подножија крета Христова, који захтијеваше да се казни Христос и који изврши ту казну, сад стоји пред Жртвом својом и са страхом гледа шта учинише. Ту бјеху не само Јевреји, него и Грци и Римљани. Сви читаше натпис на крсту: *Исус Назарећанин, Цар Јудејски.* У лицу заступника тих народности сабрао се канда сав свијет пред кретом Господњим. Сав свијет сад гледаше на Њега и не разумјеваше, за што се проли крв Праведника? За што је та страшна жртва?

„Он би рањен за гријехе наше, говори пророк Исаија, и мучен би за наша безакоња, и раком Његовом ми се исцјелисмо (Исаија 53, 5). Сав род човјечији био је у гријеху. Гријех, дошавши у свијет непослушношћу вољи Божијој од стране првога човјека, захватио је сав род људски, као зараза, изопачио је тијело и душу људску, и у вријеме доласка Спаситељева људи заборавише Бога, заборавише Његов божанствени закон, заборавише закон и пророке, шта више, они, који бјеху избрани ради чувања истините вјере и истини тога закона. Сви сагријешеше, сви преступише заповијести Божје и по томе сви разгњевеше Бога, и заслужише вјечно проклетство и смрт. Бог је преблаг и милостив, но Он је и бескрајно праведан. Правда божанствена бјеше, помућена људском неправдом, људским гријесима. Потребно бјеше задовољити ту Правду. Но ко од људи, заражених гријехом, могаше примити на себе посредништво пред увријеђеном Правдом Божјом, ко од њих могаше постати откупом за гријехе свега рода човјечјега?!... Страховито су велика сагрјешења људска, страховито је велики преступ вољи Божјој учиње

човјечанством. По томе и жртва зарад помирења требаше бити највећом. И гле таково баш највећом, најчистијом жртвом постаде Син Божји дошавши у свијет грјешне да спасе. *Јер тако омили Богу свијеш, да је и Сина Свога Јединороднога дао, да ниједан који га вјерује не погине, него да има животи вјечни* (Јов. 3, 16). По неограниченој милости и љубави својој према човјеку Бог не пожали Свога Јединороднога Сина зарад спасења рода човјечјега. Крстном смрћу Спаситеља ми смо искупљени од гријеха, проклетства и смрти. На крсту је проливена крв Невинога, да би кривци могли избјећи заслуженога гњева Божјега: *раном Његовом ми се исцјелисмо*. Каква благодет Божја! Какво неисказано милосрђе!

Христос умрије за гријехе наше (1. Кор. 15, 3). Гријеси свега свијета приковани су на крсту. Уздигнувши се на крсту и проливши Своју пречисту крв постаде вјечним Заступником за нас пред Богом-Оцем. Његове рањаве руке са љубављу грле цио род људски и приводе све, који желе доћи ка Оцу. Оно, што је дијелило Творца од твари, Бога од човјека, Оца небескога од Његових непослушних синова човјечјих, Голготском жртвом бјеше уништено. Жалац смрти је отупљен, врата пакла, отворена за сав грјешни род људски, сатрвена су. Од времена страдања божанствених на Голготи оруђе тих страдања — крст, оруђе зазорне смрти, постаде за све вијерне најдрагоцјенијим, достојним највишега поштовања оруђем ради борбе с непријатељима наше душе и тијела. Оно, што је било за јудејце саблазном за јелине безумљем, крстна смрт Спаситеља, за свевјерне, ко они били да били, постаде силом Божјом, која спасава. И све то збило се само из љубави Божје према нама! Тако омили Богу свијет! Каква величина божанственога милосрђа, љубави и благодети према човјеку! Знати, осјећати без престанка, да смо ми, нападнути страстима, разнога рода пороцима, свагда подвргнути гријеху и безаконју, да ми, велики грјешници, имамо вјечнога заступника пред Богом-Оцем, — не значи ли то, да ми владамо таквим благом, каквога нигдје, никада својим слабирим силама не би могли задобити! Болестан човјек, слаб, изможден, кад зна, да ће наћи потпору у онима, који га окружавају, високо цијени свој живот, воје силе. Нисмо ли тим већма ми, сви болесни

духом, слаби вољом, дужни радовати се, што по неизреченој благодети Божјој имамо могућности свагда обраћати се Господу нашем са молбама и молењима. Крст Господњи дат нам је на прогнање свакога непријатеља; подигнути на Голготи жарко сија над свом земљом, сагревајући зрацима својима хладноћу поражене жалошћу и јадима душе. Ходите сви ка овоме крсту, погледајте на њега и наћи ћете истинити покој. Слично оном као што је медна змија, подигнута Мојсејем сред изуједаног змијама народа јеврејскога, давала свакоме, који погледа на њу исцјелење и живот, тако исто и крст Христов, подигнути на Голготи, дарује исцјелење и покој свима рањеним гријесима душама нашим. *Као што Мојсије подиже змију у пустињи, тако треба Син човјечији да се подигне, да ниједан који га вјерује не погине него да има животи вјечни* (Јов. 3, 14, 15), говори љубазни ученик Христов.

Да, браћо, неисказана је милост Божја према нама! Небројна су Његова добротинства, која дарује нама грјешницима! Нехотице, при једној само мисли о свему учињеном за нас божанственом љубављу, непоковарено срце човјечје дужно је испунити се највећом хвалом ка Творцу. И хвала та тим виша и тим чистија ваља да буде, што смо ми недостојни свих великих добротинства, даремљиво датих нам од Господа. Крст Ткогљ покланяемца, Вандыко, и крстоу кокресни Ткогљ макимца. Да, са истинитом синовљом оданашћу, са потпуним сазнањем све благодети Божје припаднимо ка овом знамењу нашега искупљења, љубимо изображенога на њему Спаситеља, који нам донесе исцјелење душевно, и прославимо Његово свето васкрсење. Но при томе, браћо, опомињимо се, да наша хвала Господу, наше славославље и поклоњење треба да се изражава не у ријечима само и у једним тек спољашњим дјелима. Узневши се на крст, умирући ради грјехова наших, желио је, да ми ослободивши се од грјехова, правдом живимо, да будемо свети у цијелом живогу нашем и за добра дјела да добијемо од Бога вјечно блаженство у небесном Његовом царству. Поставши за нас клетвом, Господ нас ослободи од првороднога гријеха и његових пошљедица с тиме, да више не гријешимо. А ако гријешимо, то ћемо се подвргнути страшној казни и при том не само за грјехе

наше, него и за то, што уништисмо изливену за гријехе крв Сина Божјега и занемарисмо благодат Духа, која нас освети при. св. крштењу. Јер кад ми гријешимо навалице пошто смо примили познање истине, говори апостол, нема више жртве за гријехе (Јевр. 10, 26). Продужујући живјети у гријеху не ћемо ли по други пут распети већ Распетого за нас? Није ли најтежи преступ то? Кад Господ, висећи на крсту, мољаше се за своје непријатеље, као оне, који не знају шта чине, то шта ли да одговоримо у своју одбрану, какву промену да ћемо за душу своју, преступајући закон, дати од Распетого на крсту. Не, браћо, нека не буде овога, бјежимо од гријеха тако страшнога по својим пошљедицама, свим силама чувајмо у себи добро, не будимо спори у његовом дјелу. Кога узнемирује слабост човјечја, наклоност човјечје природе ка злу, тај нека се приближи крсту, нека обрати свој поглед на Распетого и наћи ће у себи довољно моћи, да савлада искушења, колебања, сумње и грјешне жеље. Погледавши на крст Господњи, он ће одмах разумјети сву дубину пада човјекова, сву тежину људских сагрјешења, и срце те се његово нехотице обратити Божанственом Страдалцу, јер нигдје се није љубав Богочовјека појавила са таквом за све нас, шта више за све окореле грјешнике, јасношћу, као на крсту! По овоме је и велико, неизмјерно велико значење крснога знамења.

Браћо! Ми једнако и од дјетињства имамо при себи и пред собом то знамење. Наша општа

мајка, св. црква, примајући нас у крило и окриље своје, полаже на нас св. крст. Тек што се пробуђује наш дух, тек што почнемо мислити, кад се у храму и код куће учимо полагаати на себе крсно знамење. Шта високо над селом, градом сија, блиста на сунцу и мјесецу? Крст но торњевича цркве. Шта ми чинимо, кад се избавимо од грозне опасности? Крстимо се. Шта у страху изненадном, пред невољом чинимо? Крстимо се. Тако, браћо, умирите се, слушајте глас матере своје — св. Цркве, и ви ћете видјети, да она без престанка обраћа наше погледе ка знамењу нашега спасења, — јер је то знамење за нас неопјењено оруђе на уништење наших непријатеља, а понајвише унутарњих, духовних. Осим обичних, свакидањих, опомена на то знамење, православна црква одредила је нарочите празнике у част крста Господњег. И данас ми празнујемо воздвиженије чеснога и животворнога крста, дижући и појући: Крстѣ Твоиѣ поклоняемъ, Благко, и каткогъ крестиниѣ Твоѣ славиѣ помињимо се, браћо, непогрешно Онога, који нам дарова крст Свој часни на прогнање свакога непријатеља. На крсту који си благоволио приковати се, прикуј заповјестима својима светим срца наша и подигни мисли наше к небу и забрани ногама нашим сваки пут зли. Амин.

По руском.

Григорије А. Николић,

свештеник.

Говор у билишанској цркви, Богородичина рођења.

Говорио 8. септембра 1895. крупски архимандрит Исаије Олујић.

(Свршетак.)

Власти, које је Бог и наш премилостиви Њесар поставио, да се о нашем бићу, стању и бољку старају нагнуле су, да се и међу Вама пучка учioniца отвори, и од Вас тражим градиво за њезину саграду, камење, клак и пржину.

Узпркос многих наведених благодати и божијих благослова исте учioniце, Ви не пристаєте ни да се учioniца отвори ни да градиво за саграду ње набавите, а то да не би труд и

какав трошак о сагради учioniце и њезину уздржавању издржавали, дочим, кад би за љубав себе, своје дјеце и потомства скратили разкошне трошке о подушијама и крсним именама, с оним, што би тад претјецало, могли бисте издржати све трошке и на саграду и на уздржавање учioniце.

Оног дана, кога сте се учioniце одрекли, жалибоже, нисте се као хришћани обазрјели на

www.ionoг.јутра осванулу успомену угодника божијег свештенумученик Панкратија Епископа Тавроменискога, који је за славу Бога и људско спасење на земљи живио, и за то најпослије и живот свој прегорје, који је сваком милији и скупљи него прелазна добра овог свијета, која вас од учионице одвратише.

Ново сунце од запада наступи, да грије и свијетли, а ви, кад му се угледасте, сви у један глас гракнусте, натраг, нећемо те, не требаш нам.

Може ли се дати на свјету већа сљепоћа него та?

Тим показасте, да се не угледате на образ божији, на народе, који учионице штите, отворају и издржавају, ни на угоднике божије, који су о просвјети радили и живот свој жртвовали.

Наша браћа у Крушевцу, Карину, Жегару, Дрвенику, Мокром пољу, Пађенама, Оџестову и другим селима, која имућнија нису него ви, тако не мислише, али већ имају у својим круговима учионице.

Показасте, да не оцјењујете користи, које оне донесе, између којих прва је и најглавнија да се ваша дјеца и потомство упознају са православном вјером, с црквеним заштом, језиком и појањем, да употребом тих знања слављен буде Бог, Богородица и угодници божији, изводи овога свијета срећа а онога блаженство себе и ближњега, тријебе се и изкорјењују грјеси, који по нашим селима, жалибоже владају и засијецају у светиње на небу и на земљи, у туђи мир, живот, имање и чест, то јест записивање лијености, непослух, спрдања, подругивања, срамсловја, презирања, лажи потварања, свађања, завађања, загризања, злоглашења, преваре, пришаптавања, рањенства, убиства, крађа, палитбе, криве свједошце и клетве, накањивања, неуслужности, доконости, потрице, посвајања и други грјеси; а мјесто њих настају врлине њима противне, Богу и људима угодне.

Уобразите, колико би томе у особ послужило разумијевање црквеног језика, на ком су у нас свето писмо и црквене књиге печатане, и црквено појање, дочим би се овим посљедним срдца вјерника а особито родитељска дубоко гањивати, наслађивати и заносити имала, чујући дјецу, да за пјевницама у храму божијем стране држе, опојавајући Бога, Богородицу, и угоднике

божије у оцјену њихових својстава и заслуга; у захвалност о добрима, која нам указују, и у молбу, да нам их и у напредак удјељују, као што анђели на небу опојавају их око престола божијег.

Показасте, да вам је доста, што сте дјечи својој само по природи родитељи, као животиња свом омладку, а да вам није стало за њихову и свог потомства просвјету, препоређен напредак и бољак.

Показасте, да им волите мрак него свјетлост, незнање него знање, дивјалук него уљудност, тупоглавоћт него оштроумље, слјепоћу него вид, нити, да им боље буде него што је било нашим отцима и матерама и него је данас вама.

Показасте, да им нисте пријатељи, него душмани.

За то заслужујете пријетњу, што је Христос Спаситељ књијжницима и фарисеима казао: Темко вама књијжници и фарисеи лицемјери, што затворате царство небесно од људи, јер ви неулазите, нити дате, да улазе, који би хтјели (Матеа г. 23. ст. 14.)

Као што подпадате и под ову оцјену и прјекор Бога Духа светога: Ако тко за своје а особито за домаће не промишљава, одрекао се вјере и гори је од незнабожца. (I. Тим. г. 5. ст. 8.)

Ви се противите наредби, коју је Бог на уста свог угодника, Исуса сина Сирахова казао: Имаш ли дјецу, настављај их и преклони им врат од младости њихове. (Гл. 7. ст. 25.)

Вама није противно, да се ваша дјеца дању и ноћу скићу, у беспослицама вријеме преваљују, у неваљала друштва улазе, а противно вам је, да иду у учионицу, која је друга црква, гдје би се научила живјети, као хришћани, као Срби, као грађани и као господари.

Добро се чује далеко, а зло још даље, а особито данас, кад се сваки и најнезнатнији догађаји у новине биљеже и до посљедни крајева наше земље разглашује на одобрење, похвалу и подражавање ако је добар и по некога користан; а на осуду и приговор, ако је по некога зао и штетан, као што је зао и штетан ваш одпор учионици, пак ће и он у новине ући, и од свакога, који га прочита одбачен и укорен бити.

Требају вам тврдокорна срдца, да тим презирањима и укорима одолевате и окореле коже

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

на лицу, да се за тај неваљаста чин не стидите.

Да сте из првог маха сви једнако о учионици мислили и осјећали, није вјероватно, је колико је људи, толико је ћуди; ту је, по свој прилици, по сотонском надахнућу неко ковачем био, који је дао то намишљено вам нуђено, Богу и људма угодно дјело, код вас покварити, и зато је он већма згријешо, него они, који су га послушали.

Тешко сте скривили Богу, Богоридици, угодником божијим, вашем породу и потомству, које мјесто да вас благосиљве, оно ће вас клети и проклињати.

У колико ме је иста земља дала, која и вас и гдје и вас, у толико би се радовао срећи ваше дјеце и потомства, и у колико сам рад уклонити и помисао, да сам ладан и равнодушан

према учионице међу вама, у колико упуштих се данас у овај говор о њој.

На вријеме сте, да вашу тешку погрјешку поправите и загладите. Заклињем вас Богом, Богородицом, и угодницима божијим, заклињем вас сродством вашим с вашом дјецом и потомством, заклињем вас њиховим препородом и бољком, освјестите се, разаберите се, покајте се, промијените вашу мисао и одлуку о учионици међу вама, стресите са себе љагу и срамоту, којих сте допали, те одкрите вашу готовост и макар какво прегорење, да се учионица отвори, да на наш завичај ново сунце сине и загрије, нове благодати и благослови божијих наћ наилазе.

Кад сам све ово изрекао, препоручујем учинак Богу, Богородици и божијим угодницима. предпостављеним духовним и свјетовним властима, свима вама, а особито паметнијим између вас.

Једно питање.

Управљено великом и заслужном српском књижевнику, ученом господину **Виду вит. Вуетићу-Вукасовићу**, професору у Корчулу*).

Године 1890. објелоданио сам у овоме вриједном часопису чланак „Старине из Гацка. (Херцеговина)“, свеска XI. за децембар, страна 431—432, те сам покрај описа неких старина, изнио и натпис једног отиска с мухура, околу којег је прквено-словенски написано: *Окрз гт.го Бакки српског патријарха манастир милешке.*

По причању мога доброг пријатеља, сада већ упокојеног Шпира Ковачевића, трговца из Гацка, позлат је овај мухур (печат) од истога у манастир Милешево, добивши од тамошњих смиренних калуђера особиту благодарност за ову ријетку српску старину.

Врло ме је било изненадило, кад видјех на отиску покрај лика св. Саве начисано „патријархи“, пошто нам српска историја прича да је Сава Немањић био „српски архиепископ“.

Прије неколико година, кад у научној сврси посјетисте наше шехер Сарајево, паде ми у дио особита част, јер се упознадох с Вама, учени српски књижевниче и славни археоложе, те у друштву с бившим честитим уредником овога листа, најпречаснијим господином, Ђорђем Петровићем, протопрезвитером и конзисторијалним

савјетником, замолих Вас за разјашњење: да ли је опће признато, да је прослављени св. Сава Немањић био српски „патријарх“ и од кога би он ту — по моме скромном мњењу „почасну титулу“ добити могао. Том приликом — колико се сјећам, извољесте на мој понизни упит одговорити: да је св. Сава у истину добио наслов „патријарха“, те да ћете о овоме путем овога листа коју проговорити.

Од онога значајног дана, када се с Вама упознадох, тражио сам по књигама и књижуринама, не били гдје и сам набасао о томе, да је св. Сава био „патријарх“, али, ето до данас нигдје не нађох!

Знајући пак, да сте и одвише уваженим и драгоцјеним књижевним радом, као и другим важним пословима преоптерећени, не хтједох Вам до данас још и ја — макар и мало бреме товарити. Али клета радозналост за ово, не да ми ето никако мира, то Вас ето, кад не прије, а оно сада морам узнемирити, учтиво молећи за цијењено разјашњење у овој тако важној ствари, на чему Вам, учени Господине, у напријед најтоплије захваљујем.

*) Сад у Дубровнику Ур.

Покрај ове срдачне захвалности, изволите како од свих синова поносне Босне и кршне Херцеговине, тако исто и од мене примити велику захвалност, што нас понукасте да прибирамо народно предање, о великом и најзаслужнијем мужу, св. Сави Немањићу, које ето народно предање обилно излази у дичној нашој „Босанској Вили“ и у овом цијењеном часопису „Босанско-Херцеговачком Источнику“.

Само овај Ваш умјесни и драгоцјени предлог, био би довољан, да Вам већ давно заслужно

име буде златним словима забиљежено у будућој повјесници Херцег-босанској, као што и хоће, покрај низања Ваших златних заслуга у великој свјетској повјесници.

Остајем Ваше велеучености захвални и одани штоватељ :

У Сарајеву, на Илијин-дан 1897.

Васа М. Ђуковић,
учитељ.

Рушевине српске православне цркве на „Црквини“ у Јабланици.

Приопћио: Мане Ф. Момчиловић, учитељ.

Као не позват и не упућен, ипак се ватих пера, да путем цијењеног „Бос.-Херц. Источника“ изнесем пред штоване читаоце један податак у прилог историје српске православне цркве у Босни. Не мислим, да ћу казати све, што би требало и што би се могло казати. Намјера ми је, да заинтересујем кога, који је више позват на то и који је вјештији у истраживању старина, да то темељитије изнесе на видјело, а мислим, да ни ово не ће бити на одмет. Сад на посао! Али прије да речемо коју о Јабланици за боље оријентовање.

Јабланица је село у босан.-градешком котару. Броји 186 српско-православних кућа. Простире се 3 сата хода јужније од Саве, а 2½ сата од Орахова. Селом тече истоимени поток, који извире у Просари, то тече најприје јужно, па послје и Горњој Јабланици закреће источно. На измаку из села, под шумом Горалицом (Огоралицом), прима поток Буковицу из Козаре, а мало послје остави и Јабланицу (село) и утјече у Саву¹⁾. Од многих потока и поточића, којима Јабланица обилује, споменућемо још само Ријеку, десну притоцицу Јабланице.

На десној страни потока Јабланице, гдје тече источно, у ономе куту, што га прави Ријека, утјечући у Јабланицу, на узвишеној главици, обраслој на обронцима младом храстовом шумом, лежи споменута рушевина старе српске

¹⁾ У Доњој Јабланици. Због тога зову многи ову Јабланицу и Горњом Јабланицом, према и њу народ дијели на: Горњу, Доњу, Хаџиво село, Каштеле, Ресивоцац и Врштик.

православне цркве. То мјесто зове народ „Црквина“. Овакових „Црквина“ има по Босни поносној и кршној Херцеговини, војводини св. Саве, врло много. Неке су већ више пута у цијењеном Б.-Х. Источнику“ и у „Гласнику зем. музеја“ описане, а ова наша не знам, да је и један пут, за то се ја наћох побућеним, да почмем и потстакнем оне, који ће то у љепшем руху изнијети.

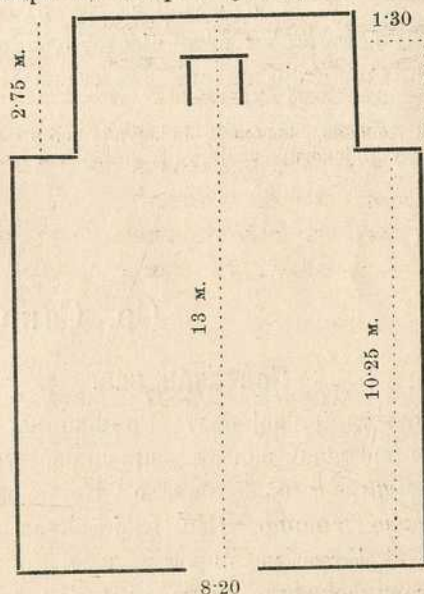
Са главног друма, који води из Орахова (од Саве), односно из Просаре у Козару, нема до „Црквине“ више од „луле дувана“. Из Градишке има путујући „апостолски“ и 6 сати, а на колима или коњу дође се и прије. До Горњих Поградаца пут је приличан, а одавлен у Јабланицу за кола теготан, јер је испроваљиван.

Са „Црквине“ је лијеп видик на околину, на којој ти се око наслађује, као да си у каквој панорами, па не знаш на чему би га прије уставно: на питомим и романтичним пољима и брежуљцима, које ју мало подаље окружују са сјевера и југа (са сјевера Просара, а са југа Козара). Простор је на висоравњу и доста широк, те обухвата више од јутра земљишта. Изглед би био куд и камо љепши, да је шуму сасјећи, до не смета погледу, све расчистити и сувишно одстранити. Само црквено мјесто не би било онако сакривено, па би се и из далека видјело. Око њега се налази старо травом и бујади зарасло гробље. Као „знамење“ сваком гробу ударен је више главе мртвога камен, изваћен из гомиле камења порушене цркве. Нема сумње, да

је то камење вађено из оне хрпе камења, које је било узидано у цркви, пошто је са свијем разумљиво, да нико не ће ићи далеко тражити, што има пред носом. То свједочи, што је и састав тога камена исти са саставом онога, што је у зиду. Позна се то и по томе, што има на томе камењу красно исклесаних кретова, исто онаких, каквих има и у зиду. Кретови, што су последије у камењу за знамење уклесани, нијесу ни пошто онако лијепо и правилно исклесани, што одаје невјештину мајстора, који се битно разликује од онога, што је клесао оно у зиду прије више стољећа. Материјал ове цркве разнесен је не само по овоме гробљу, него и по свим околним оближњим гробљима, шта више и по кућама, особито Мухамеданаца, који њиме „притискују купус“ или га употребљују у друге ствари, као на пр. за камени сто у хладовини и т. д. Прије су по гробљу пландовала говеда и све до ове године, када је заузимањем преп. оца Пајисије Филиповића, игумана манастира Моштанице, ограђено. Гробље је, разумије се, српско-православно, пошто се ту и данас копају православни Србљи. Земљиште под гробљем и рушевином спада у власништво Савана и Марка Бјеловука из Јабланице. Толико о томе, а сада да чујемо коју о самој богомољи.

Црква није Бог зна како сачувана, али није опет ни са свијем уништена. Још и сада дижу се црквени зидови $1\frac{1}{2}$ метар у висину. На западној страни око врата зид је био порушен али људи су то опет озидали у висину осталога зида, кад су прије 3 год. чистили црквено мјесто, зазидавши и црквена врата тако, да је је остао простом 0.40 мет. широк. Чудо је, да нема јужних врата. Може бити, да су људи, кад се црква срушила, тај отвор зазидали, да се зидови не обрушавају. И данас је зид на тој страни најслабији. Прије је била у унутрашњости велика хрпа камења, пошто су се зидови унутра срушили, али је то прије 3 год. очишћено, повађено и оно камење наслагано вани лијево и десно у двије велике хрпе и у двије нешто ма источној страни, као и у више мањих хрпа око црквеног мјеста. Дуљина зида је до иконостаса (мјерећи извама) 10.25 м. Зид, одаклен је иконостас почимао, сиже онд унутра 1.30 м., а одаклен до краја зид је дуг 2.75 м. Даклен

цијела дуљина је 13 м. Ширина изнаша 8.20 м. Зид је дебео 1 м. Од вањштине одби даклен дебљину зида, па ћеш добити унутрашњи простор. Нацрт ће говорити јасније:

Часна трапеза стоји на два дебела камена ступа. Десни ступ има озго ископану јаму, коју немогах промотрити, пошто не могах одвалити тешке камене плоче, која се налази аа та два ступа. Плоча је у облику правокутна четворокута, коме је дуљина 1.63 м., ширина 0.70 м., а дебљина 0.22 м. Иконостас је морао бити дрвен јер да је зид био, то би дебљина зида стијеснила још више часну трапезу, која је и онако много ближе иконостасу, него крају. Може бити, да су и ступови били срушени, па су их последије усадили, али не на исто мјесто, него ближе иконостаса. Прије су морала бити четири ступа или један. Света трапеза мора бити узвишена и четвероугласта и стајати на једном или четири ступа или на четвероугластом ковчегу. Један ступ представља Исуса Христа, 4 ступа представљају 4 јеванђелиста, а четвероугласти ковчег „гробницу мученика или светитеља, коме је црква посвећена и који је заштитник цркве и народа у цркви, а и посредник њихов код пријестола божијег“ (Никола Гр. Живковић). Ја не знам, шта би представљала два ступа, ако би то већ и могло бити¹⁾. Света трапеза била је с пријестола скинута и одвезена у Горњу Јабланицу

¹⁾ Два јестаства.

на тамошње гробље „за знамење“ више главе умрлога. Ту ју је познао † поп Саван Бабић из Бујаковца²⁾, кад је читао опијело и наложио ономе, ко ју је одвезао, да ју одмах натраг одвезе и постави на исто мјесто, одакле ју је и одвезао. Сад стоји на она два ступа. Пок. Бабић

²⁾ До буње спадала је Јабланица као и Раковица под парохију у Бујаковцу, па је ту и свештеник становао.

(Свршиће се.)

Св. Саво у народном предању.

Постанак пса.

Оно ти је, мој брате Ришћанине, у сретне вактове (времена), кад су свеци по свијету ходали, све друкчије и боље бивало. Ко је оног вакта какво зло учинио, Бог га је одмах казнио, а данас, — Боже ми опрости, како је свијет од Бога главу окренуо, тако је и Бог од свијета обнемарио, па свак' ради што хоће, а Бог све трпи, али, имаће безбеди када и наплатити, а валах, како се свијет изопачио. није далеко ни до кијамета (страшни суд). Кад је оно св. Саво са шљаком (штака, палица) ходао по свијету, затече у једној планини чобане ђе ручају. Он им назове Бога, а они сви устану па му одврате: „Бог ти добро дао духовниче!“ па га понуде да сједне и штогод залужи (поједе). Св. Саво благослови јело па почне с чобанима јести. Кад су ручали, устану па Богу благодаре. Пошто то учине, чобани одмах опреме захиру (јело) у торбе и повјешају о врбе и друго дрвеће. Кад то св. Саво виђе, врло бегениса, па поучи чобане да тако вазда раде и да ни једну мрвицу од хљеба или захире не остављају на путу, јер је грехота, а и бирећета у кући нестаје. По томе рече св. Саво чобанима да му донесу воде, а чобани, му одговоре: да им је воде у тиквицама нестало, а извора нема нигђе близу. На то св. Саво прекрсти једно мјесто шљаком, а вода одмах проврве, студена ко лед, а бистра ко биљур. Св. Саво напи се воде, а по томе и чобани, који, кад пошље дознадоше да се онај калуђер звао Саво, прозваше оно врело „Савино врело“, које оно и дан данас у оној планини извире, а свак' га зове оним именом, како га још земаниле они

ју је познао по томе, што се прије на њој јасно видио некаков натпис, али је тај натпис неко исклесало, да буде „љепше“. На лијевој страни часне трапезе налази се нешто узвишатија кружница с пријечницом од 0.25 м. У средини се сијеку два пријечника под кутом од 90°. У средини, гдје се сијеку пријечници налази се мала кружница, а у свакој четврти опет по двије.

чобани окрстеше. Пошље овога, упути се св. Саво даље и наиђе опет на друге чобане, који бијаху ручали, а захиру оставили непосремљену па полегли по крај ње и газе је. Кад то св. Саво виђе, не би му нимало мило, па не назвавши чобанима ни Бога, завика: „Ој, чобани, прокрстите ми пут од паса, да ме не уједу!“ Чобани му одговоре: „Хајд' слободно, нијеси луд, видиш да нема нигђе паса“, а св. им Саво одговори: „Та, ето их међу вама“ и у тај час, претвори се она захира у всетиње (псетиње), који чобане у њи'ову стоку растргају с тога, што су чобани по божјем нимету (хљебу) газили. Исто, од тога вакта постало је псетиње (пси), с тога је врло грехота по мрвама газити, и ко их газе — жељеће их (т. ј. хљеба), а од тога се Турци добро чувају. (Од старца Остоје Ристића, из Сарајева.)

Како је постало језеро Борци.

Оно причају стари људи, да је св. Саво обишао сву кршну Херцеговину и да нема ни једног мјеста и села у тој благословљеној земљи у које он не би дошао. Ја ти — додуше не знам рећи, да ли је долазио у нашу Босну поносну, ама је сва прилика да није долазио, јер ми о томе није никад причао, а не стоји валах ни у књигама да је у Босну долазио. На пошлетку, ти то знаш боље, јер си, хвала Богу и Богородици, учио дубоке и дупле науке а ја нијесам прошао ни Часловца ни Псалтира, па не могу ни знати. Еле, како му драго, долазио, или не долазио св. Саво у Босну, знам ти то рећи, да је он био велики угодник божји. (Овдје приповиједач скида капу с главе, па с дубоким

поштовањем изговара ријечи: . . . „да му је слава и милост“, чим се доказује велико српско-народно страхопоштовање према овом правом народном и српском светитељу — „да му је слава и милост“, како 'но рече драги мој приповједач). А сад, како сам чуо од људи, да ти испричам: како је постало језеро Борци. Кад је оно св. Саво ходао по кршној Херцеговини, сврати се у Коњиц па ту остане један дан, гдје је проповиједао Христову науку. Коњичани добро дочекају калуђера Саву, а он их благослови, па се упути у села, што спадају под коњички котар. И по селима, добро је био „всегда путешествујући“ св. Саво, али сељани села „Борци“ јадно и жалосно примише старог калуђера, а то је било овако: Св. Саво дође у село „Борке“ врло касно“, па замоли сељане да га пусте на конак, а они не знајући ни које он, ни шта је он, као да се ови зговорише, те га ни један сељанин не хтједе у кућу примити да може преноћити. Залуд је св. Саво говорио, да није дошао с никаквом хрђавом намјером, залуд им је он говорио, да је калуђер из далеке земље, залуд их је на пошљетку и страшним божјим именовом заклео, да га ма који од њих пусти да може преноћити, а он да ће им конак дупло платити, ал би све забадава: сељани не хтједоше га примити. На пошљетку, св. Саво, к'о јадан, ко' жалостан, леже на једном брду тога села, али је врло мало и спавао, јер се скоро цијелу ноћ Богу молио, као што је он то увијек радио, гдје гођ би на конаку био, јер је био велики богомољац, па се за се грјешног и за сав свијет Богу и Богородици молио и препоручивао. Те ноћи, мољаше се св. Саво Богу, Богородици и свим божјим угодницима за Борчане, да им Бог буде у помоћи и опрости њихова согрешенија, јер, као да они и не знадијаху, да је велика грехота „странца у дом не примити и не угостити га“, за које ће такви грјешници на страшном суду пред самим Христом одговарати и од њега укорени, осрамоћени и у цехенем (пакао) послани бити. Кад зора забијели, сиђе св. Саво е брда, пак по своме обичају зађе по кућама, да проповиједа Христову науку св. Јеванђеље, те да, гдје буде требало, чита по коју молитву, јер онда није било као сада, да свештеник или калуђер у туђој нурији (парохији) не смије без дозволе онога попа, чиј е

је нурија, ништа свршити. У коју гођ кућу хтједе св. Саво да ступи, свагдје би одбјен и не примљен, те Борчани нити хтједоше слушати његове науке, нити хтједоше, да им он молитве читава. Залуду се св. Саво с њима мучио и борио; сељаци, к'о сељаци; што они затегну, не би могло ни девет волова потегнути! Кад видје св. Саво, да ови људи не знају: ни што је Бог ни божји закон, кад видје, да немају ни образа ни поштења, помоли се Богу, на рече: „Да Бог да се ово село у Содом и Гомор створило и од њега језеро постало!“

Чим то св. Саво изговори, село „Борци“ претвори се у језеро „Борке“ — „Борци“, па се у у њему сви људи, жене, дјеца, стока, а на пошљетку и куће потопише! Језеро „Борци“ доби то име с тога, што су се сељани са св. Савом „борили“, да га у своје куће не приме, као што га нијесу ни примили, пак се и св. Саво с њима ради тога „борио“ и због те борбе прозва се се језеро „Борци“, јер и св. Саво и Борчани бијаху прави „борци“ у својим жељама. И данас има село Борци, а између њега и планине Липете лежи језеро Борци, па ако путниче наљегнеш низ кршну Херцеговину, не пожали отићи у коњички котар, јер ћеш тамо — у истину — наћи дивно језеро „Борци“, које је ето по народном предању постало од св. Саве, с тога га неки и дан-данас називају „Језеро св. Саве“. Ето ти, драги мој учитељу, испричах о св. Сави, а много сам прича о њему чуо, ама се пусто заборавио. Као што ти у почетку ове приче наведох, нијесам слушавао, да је св. Саво или који други од св. Немањића дослазио у нашу Босну поносну, али јесам додуше слушавао и из наших пјесмарица чуо, да су славни ерпски цареви Немањићи по крај „Миљешевке на Херцеговини“, саградили и у нашој Босни поносној задужбине и то: „Озрен цркву на сред Босне славне“ (налази се у грачаничком котару) и „Папраћу Спречи на извору“ (у власеничком котару). Много су ти, брате, св. Немањићи манастира поградили, с тога та породица и јесте света. Безбели си читао, како је оно војвода Милош Обилић говорио „господи латинској“:

Јесте мудри, ал' зборите лудо;
Да видите наше манастире,
Наших славних цара задужбине,

Какови су и колики ли су!
 Да видите Лавру Студеницу
 Недалеко од Новог Пазара;
 Да видите Ђурђево Ступове
 Код Дежеве, старијех дворова
 Задужбине цара Симеуна;
 Да видите чудо невиђено,
 Б'јел Вилиндар на сред горе свете,

Задужбину Саве Светитеља
 И његова оца Симеуна“ и т. д.
 Св. Сава — српска слава.
 Св. Сава — Србина спасава.

Од Остоје Тупајића, у Сарајеву на Бенд-
 баши, године 1897. прибиљежио:

Васо Манојлов Ђуковић,
 учитељ.

Представка о поправци и измјени садањег стања свештеничког.

Многа моја љубазна старија и млађа у Христу браћа свештеници мртвим сном спавају, зашто? — не знам! — то је за мене тајна. Али по моме мишљењу, — или су се своје худом стању стању сасвим привикли — па баш онако — праједовски трпе, или су баш сасвим изгубили наду на милост наших предпостављених власти. О љубазна моја у Христу браћо! ви не смијете клонути духом вашим свештеничким, нити шта више губити наду на милост наших претпостављених власти, знејући ону нар. пословину, која вели: „Док дијете не заплаче, мати га се неће сјегити“. Него на против, треба сви да у пркос свима тешкоћама и незгодама нашим, са којима се данас непрекидно боримо, ради свога „Неподесног материјалног стања“ да енергично заједничком снагом порадимо да у народу нашем процвјетају оне лијепе врлине хришћанске: љубави, братства, слоге и мира, и себе-прегорјевања, које су свјетлиле у животу првих хришћана, а то је једна од првих брига у потреба сваком друштву, који не може оспоравати ни провиђати ниједан разуман човјек!

Ја мислим, да томе светом и узвишеном задатку, нитко није ближи од нар. свештенства. Шта више, у томе је суштствени задатак његове учитељске и пастирске службе. Па кад је тако тежак и узвишен задатак свештенички у народу, — онда оно — по оној нар. пословици: „Каква радња, така и плата“ има права да захтјева, да му се ма којим начином, његово материјално стање“ поправи, да се за наплату свршених свештенодјејстава тужи у парници са својим парохијанима, што никако не би служило на част никојој религији.

Стање свештеничко, било је општи предмет, о коме се је било почело писати и говорити, и нико није одрицао потребу, да се стање свештеничко уреди на правичној основи! Али то се све баца у пусти заборав, који једнаким мртвим сном све до данас спава, те ја — дужношћу својом позван — узех перо у руку, да га мало из тог мртвог сна пробудим, у нади, да је сваки убијеђен и зна, да свештенству треба каквим било начином осигурати. „Илибициј хлѣкк“, да му ваља уклонити с пута ту велику и несавладљиву тегобу, па онда тек с правом тражити од њега, да свој св. задатак врши, како треба. А мислим, да је већ једном и вријеме, да се свештеничко стање на правичној основи уреди, те да и то питање дође на озбиљно ријешење, — али када ће то бити, једини Бог знаде!

На нашим је епархијалним надлежним нам Архијерејима прва дужност, да поднесу представке нашој Високој земаљској влади за поправку свештеничког стања! Зашто они у томе оклијевају не зна се!? — Свештенство с пуним увјерењем зна и не сумња, да би Г. Г. Архијери и ваша Висока земаљска влада радо видјели; да се стање свештеничко поправи: — али ту има можда још неких узрока, (које ми не знамо) који им овај предлог онемогућавају. Свештенство са основном мисли и држи, да је и сам народ рад да се стање свештеничко поправи и правичније уреди.

Овај пак начин, којим се је свештенство досада наплаћивало за своје заслуге и за обредну службу своју, из незампаћених је времена! Кад је народ био без своје државне управе: кад није имао ништа свога; кад је морао све до голе душе

да даде за откуп свог чемерног живота, онда је народ и тако својим тешким приликама из љубави према свом свештенству, које је с народом својим вазда заједнички дјелио и зло и добро — одвајао и давао служиоцима своје вјере, за њихов живот и одржање. Отуда је и остало — чак ево и до данашњег XIX. вијека, да народ свештенству даје: жита, граха, сира, вуне, ћетена итд. према предјелима, и да му се понешто даје у новцу: за крштење, вјенчање, опијело, молитву, водицу, парастос, итд.

Овакав начин наплате за свештенство, имао је смисла само за ондашња отоманска времена, кад народ у нашим покрајинама Босни и Херцеговини, није имао никаква права, слободе у вјери и народности својој, нити икакве просвјете ни напретка — у каквом односу данас стоји — него је само био Турски роб! Но, сада, кад је народ у овим измученим покрајинама поносној Босни и крсној Херцеговини под окриљем и управом Аустро-Угарске монархије, стресао са себе ланце Турског робства и ступио по Божијем промислу у бољу државну управу и правичност, и почео напредовати у култури и просвјети, ушљед чега је и свештенству потребно да се више учи и озбиљније спрема за свој свештенички позив, те се од свештенства с правом захтјева и очекује, да по свом положају, звању и образовању, развије више рада и енергије у свом узвишеном задатку; кад се тражи, да буде представник своје општине и кад су му на послетку уопште све потребе увећане итд., да ли је онда право, да свештенство и даље остане при овој и овакој наплати, која је у једнаком стању од онда, кад је народ у најгорем робству био?

Да ли је право да од случаја себи ужитак очекује; да мољака и просјачи и да сиротињи на терет пада, тражећи од ње наплату за оно што јој по вјери и закону сврши?

На ова питања, нека одговоре они, који су позвани и на којима стоји дужност, да нам наше свештеничко стање поправе, а моје је само, да даље јадикујем. Колико је тарифа (такса) мала и незнатна, према потребама и скупоћи, која данас сваког дана све већма расте, толико је све већа неприлика, што се заслужена награда без суда неда прикупити. Кад свештеник дође до тога, да његови парохијани виде у њему

свога тужиоца и парничара (што се са свештеником ниукојем случају не слаже) и кад свештеник за неколико година обреди с тужбом положину својих нуријаша, — онда смо на чисто с његовим положајем и успјехом у раду! Може свештеник бити добар, способан и ваљан, Бог зна како, да послужи својим повјереним му људма и св. вјери; али при тако тешким околностима, сав му је труд узалудан. Свештенство не тражи, да се његово стање поправи и правичније удесу само за то, што му је ова досадања наплата мала, што је неправична и несаразмјерна према наплати државних чиновника. Оно тражи измјену и поправку свога стања поглавито за то: „што је неприликама око прикупљања своје наплате спријечено“, те не може, колико би хтјело и колико треба да одговори своје узвишеном задатку.

Да је стање већине свештеника веома злочесто; да је овај начин наплате недовољан и неосигуран и да свештеника од првог поздрава са својим нуријашима прате несавладљиве тегобе, то је очито свакоме!

Кад долази на парохију нови свештеник у којој су му поповали дјед и отац, такоме је свештенику и Боже помози; јер га чека готово шљеме над главом и колико било земље и стоке. Такав свештеник може да не падне одмах на терет сиротињи; може своје парохијане и да попрочека, за оно, што им по закону сврши.

Но другије стоји ствар, кад долази за свештеника на једну парохију млади клирик (богослов), који нема на тој парохији никаква стања ни имања, као што народ наш каже: „Ко из горе клипама доћера“. — Каквих је данас на жалост већина, који овако суновратице у свијет јуре — у неизвјесност сваковрсних патња, да одређењу им мученичку судбину стрпељиво носе — ма да својим нуријашима донесе једино жарку љубав за свој узвишени позив, и пуно воље, да својим знањем што више приврједи св. вјери и својој општини. Прије свега и сама општина дође у неприлику: гдје, и куд да смјести свога новог свештеника?!

У селу, гдје нема чиновника, нико и не гради кућа под кирију. Свештеник мора, да се склони, гдје било; мора више послужити на вересију, него за готову награду, која се вере-

и сија посије тешко прикупи. Народ је већином слабо новчан — а посве и осиромашно; па ако до које крајцаре и дође, ваља му платити државне порезе — данције и остале трошкове; мора да купи и да набави оно, без чега не може да живи, па ако му преко свију тијех потреба и трошкова што и преостане, онда ће и свештенику платити, и то ако га свештеник у то вријеме деси, и ако своју зараду затражи мало озбиљније, — и то многи сматрају за излив пакости свештеникове, а неће нико да види и да зна, да је на то свештеник принуђен потребама свога живота! неће да увиди, да свештеник од тога ваља да живи и породицу своју та издржава.

Свештеник је обвезан, да на позив својих нуријаша без оклијевања иде, и да им сва свештенодјејства врши, па имали му одкуда пла-

тити зараду или не!? Свештеника чекају оштре казне од власти, ако на вријеме ве оде да вјенча, крсти, сахрани итд. а ниједног параграфа (§) нема, којим би се зарада свештеничка (бар за љубав правде!) у колико било осигуравала!? Истина, у кичајшихъ Декрета — Синђелија, од Архиепископа Дабро-босанских — као наше Духовне власти, — наређује се, да је дотична парохија дужна одређеном свештенику у реду његове доходке давати, за стан му се побринути и наћи, итд., али од свега тога, мала је асна свештенству, јер све такове наредбе, које су свештеницима издаване — истина у доброј намјери — стајале су мртво слово на артији!; јер виноград не зна молитве, но мотике, да и народ, он незна за наредбу, него зна, ако га човјек наћера и присили на нешто, да уради.

(Наставиће се.)

Број 258.

При избору татора нове српско-православне сарајевске цркве.

Драга браћо Срби!

Од памтивјека, од како је Србина и његове свете цркве, од које се никад раставио није, па ни у самим оним часовима, кад се душмански мач блистао више његове главе, — Србин је хитао у свету цркву своју, у којој је налазио мира и утјехе.

Много је горких часова било за Србина, а нарочито за ону браћу изабрану, који су били служитељи светијих храмова, који су и ноћу са служитељима светог олтара, журним корацима хитали својој цркви на молтву, а већ свакога часа пријетила им је највећа опасност по њихов драгоцјени живот, а за сав тај њихов труд нијесу примали никаквих награда, већ поуздањем у Бога, у свету српску цркву и вјеру православну. а за срећу и напредак дома својега, они су кроз цијелу годину дана вијерно, савјесно и са највећом радошћу служили свети храм и чували га као зенице очију својих.

Изабран татор (клицара) сматрао је за највећу част бити изабран за татора светог храма; он се је том чашћу врло поносио и дичио, а цио народ сматрао га је за скроз поштена човјека, — једном ријечи: уживао је велико повјерење у народу.

Много их је било, који су и при таквим временима жељели бити татор кога храма, него повећу своту новаца заслужити; јер су имали па уму, да је част много важнија од новаца; а што ти нијесу били бирани, то је с тога, што од тих неки нијесу имали способности, а неки су били незадружни...

Данас, по старом нашем српском обичају, свршава се година таторима овог светог храма, те су, по досадањем обичају, на њихово мјесто изабрани нови татор (клицаре). Но, прије него што споменемо нову изабрану браћу, дужност нам налаже, да јавно благодаримо досадашњим таторима, господи: *Благоју Самоуковићу, Сијешу Хаџи Дамјановићу, Ристу Максимовићу и Ловици Благовчанину* на њиховом труду, вјерној и усрдној служби светом храму овоме, и дао милостиви Бог, да и њихови синови буду бирани, и за сав тај њихов труд и пожртвовање нека их преблаг и Бог од Свога изобиља стоструко награди!

А браћи, коју је управа српско-православне црквено-школске општине изабрала, као ваљане и способне, на реду за ову годину, и то: од ћурчијско-трговачког еснафа, господу: *Васа Н. Савића-Бошкова и Мила Радловића*; од еснафа

абаџијског: *Пера Будешиќа*, и од еснафа кундурџијског. *Јова Веселиновиќа*).

Изабраној господи тџторима овога светог храма ми свесрдно честитамо и желимо: да им преблагн Бог дарује здравља, љубави и слоге, да и они ову свету дужност сретно и славно

¹⁾ Нијесу се примили! Ур.

изврше, а за њихов трут нека милостиви Бог награду да њима и свему дому њихову. Амин;
Сарајево, 7. септембра 1897.

Владин повјереник за вођење послова српско-правосл. црквено-школске општине у Сарајево:

Петро Т. Петровић.

Културна зграда.

На 22. септембра о. г. положен је темељни камен згради за српско-православне школе у Сарајево. Мјесто, на коме ће здање почивати, лежи на сјеверну страну до српско-православне нове сарајевске цркве.

Свечаност јд отпочела одмах по извршеном благодаренју за Превишњи имен-дан Њ. ц. и кр. Апостолског Воличанства тако, да су: митрополит, сво свештенство, господа, ученици са наставницима и народ, изишавши из цркве, дошли на мјесто, гдје су ровови ископани и гдје је било приправљено све, што је за тај свечани моменат требало.

Водо-освећење и чин благосиљања темељног извршило је Његово Високопреосвештенство господин митрополит Николај. Послије 10 сати стигла је на свечаност и Њег. Преузвишеност поглавар земље госп. Јован барон Апел. Његово Високопреосвештенство извољело је присутнима срдечно захвалити и благословити их. Једна дје-

војница из српске основне школе декламовала је „Дижимо школе“ од змаја Јована, а за тијем је школски управитељ г. Стево Калуђерчић прочитао „Споменицу“¹⁾, у којој је описана кратка историја и постанак српске народне школе у Сарајево, коју су извољели потписати: Његово Високопреосвештенство, Њихове Преузвишености барон Апел и барон Кучера, градоначелник Мехмед-бег Капетановић и управитељ српско-православне црквено-школске општине г. Петро Т. Петровић са члановима.

Зграда ће стати, према састављеном пројекту, **104.000 фор.**, у коју је цијелъ Висока земаљска влада за Босну и Херцеговину извољела одобрити зајам од 120,000 фор., који ће српска црквено-школска општина имати одплатити за 24 године без камата.

Срећно да Бог да!

¹⁾ У наредној свесци донијећемо ову Споменицу у цијелости у нашем листу.
Ур.

Освећење српско-православне цркве у Блажују.

У недјељу 21. септембра о. г. освештана је ново саграђена српско-православна црква у Блажују при најповољнијем времену, а у присутности неколико хиљада сељачког народа, које из Блажуја, које из околице. Из Сарајева је присуствовало овој слави неколико стотина душа из разних слојева друштва. Преосв. госп. митрополит Мандић отпутио се још у суботу по подне у Блажуј, гдје га је парох Ристо Јокановић са општином и сељачким коњаницима дочекао код Врела Босне и допратио до цркве. Пошто је митрополит одслужио у новој цркви вечерње вратио се на ноћиште на Илици, а у Недјељу,

праћен од народа и свештенства, стигао је већ око 8 сах. у Блажуј, гдје се многи сељачки свијет слегао био око цркве. Већ у суботу се ондје почео слијегати многобројни народ те провео ноћ поред ватре уз коло и пјевање. Кад је у Недјељу отпочело освјештање нове цркве, око ње се таласао силан народ у својим шареним јелецима, гуњевима, зубунима, бијелим кошуљама и гаџама, као шарно цвијеће на зеленој ливади. Кад забрујаше милогласна звона са заставама окићеног звоника, прекрило је свијет малену цркву, да се није могло у њу доспјети. Но на прву ријеч присутних оружника народ је

ипак вољно одржао ред и отварао пут у цркву и из ње.

У 10 сах. се свршило освештање цркве и отпочела литургија, коју је преосв. г. митрополит Мандић служио са својим свештенством. На кору је фино појао збор чиновника и учитеља из Сарајева под управом учитеља г. К. Травња. Прије причасна стигоме у цркву и Њих. Преузвишености поглавар земље барон Апел и грађански доглавник барон Кучера и присуствоваху до конца литургије, која се послје кратке језгровите бесједе преосв. г. митрополита о значају ове красне светковине свршила у 12¹/₂ сахати у подне. Њег. Високопреосвештенство извољело је на тој служби рукоположити ђакона Павла Убовића у чин презвитера, а богослова Ристу Ерановића у чин ђакона.

Послије литургије настало је право народно весеље око цркве. Прангије су и на даље грувале, звона звонила, а народ се веселио играјући коло, пјевајући и прилажући прилоге за своје мјезимче, давно жељену цркву. Колико дознајемо пало је које у тасовима у цркви, које у даљем сабирању преко 1000 фор. у готовом новцу прилога на цркву. Цио метеж у зеленом пољу пружао је веома сликовит приказ као на правом народном збору. У 2 сахата бијаше свечани објед под зеленом шатром код школе за присутне одличније госте. Обједу је предејевао преосв. г. митрополит, а присуствовали су Њих. Преузвишености барон Апел и барон Кучера, окружни предстојник др. барон Моливари, владин савјетник Трешчец, котарски предстојник Плентај, владин тајник Кнежевић, владин повјереник Петро Т. Петровић са општинским поузданицима, војвода Машо Врбица и други угледнији гости из Сарајева. Објед је приредие био гостионичар Витхалм са Илиџе. Прву здравицу напио је митрополит Њег. Величанству љубљеном владару, благодарећи му ријечима од срца на високој милости и благоволењу, које указује српско-православној цркви и народу у Босни, на што забруја бурно: живио! а пјевачи отпјеваше царевку. Иза тога подиже се поглавар земље барон Апел, те звонким гласом у присутности народа, који се бијаше слегао око трпезе, наздрави овим ријечима:

„Господо моја! Врло ме весели, што сам данас могао бити код ове лијепе свечаности, којом српско-православни народ ове парохије слави једну знамениту стечевину на пољу своје црквено-народне просвјете. Још прије мало времена било је у овим земљама у свему само 180 православних цркава, које су скоро све биле у већијем градовима, а ријетко су могли православни свештеници становати у средини своје пастве. Ушљед тога је било свештеницима тешко вршење њиховог светог звања, а народ често није имао духовне помоћи и утјехе, кадкада ни у најтежијем часовима живота. С тога је земаљска влада настојавала од првог почетка свога рада у овим земљама, да и сеоске парохије добију своје цркве и да се свештеницима саграде пристојни домови; те је у овом кратком времену саграђено преко 200 новијех цркава и у задњијех 6 година 30 новијех парохиј алнијех домова. Тако је ево и ово мјесто добило своју нову цркву и парохијални дом. Настојање земаљске владе снажно су подупирала господа митрополити и остало свештенство; а и народ се је томе радосно одазвао, те је свуда доприносио знамените жртве са својим радом и у новцу. Захваљујући Његову Високопреосвештенству господину Митрополиту на његовој здравици, радујем се, што ми се пружа прилика, да могу признати његово патриотско подупирање земаљске владе око тога рада, његову жарку љубав за његову цркву и његов српско-православни народ. С тога Вас молим, да са мном сложено кликнете: да Бог поживи Његово Високопреосвештенство господина Митрополита Мандића, све православно свештенство и цијели српско-православни народ! Живјели! Живјели!“

Бурно клицање попратило је ову језгровиту здравицу. Сад се подигао мјесни парох Ристо Јокановић, те у подуљој бесједи оцртао прошлост и садашњост у животу срп.-прав. народа и захвалним осјећајима истакао вас напредак у црквено-просвјетном животу, све установе и уредбе, које је срп.-прав. црква и просвјета получила од очинског старања преузв. г. министра В. п. Калаја и земаљске владе, па и срећно подизање ове цркве у Блажују. С тога напија радосним срцем преузв. г. министру Калају, барону Апелу и барону Кучери, благодарећи им на толиким

доброчинствима. Громко живјели! из уста присутног народа пропратило је ову здравицу, на што је преузв. г. барон Кучера захвалио, истакавши исторички значај Блажуја и пожеливши му све љепша напредовања, те је напио срп.-православном народу у Блажују и његовом пароху Јокановићу. Но низ здравица завршио је стари предједник блажујске општине сељак Никола Куљанин, који је приступио трпези, снимио капу па поклонивши се пред господом изрекао гласно: Да Бог поживи нашега премилостивога цара, високу владу, нашега митрополита и вас народ! што су присутна господа и народ прихватили бурним повлађивањем. У томе се и трпеза дигла. Њих. Преузвишености барон Апел

и барон Кучера отростише се са присутнима и уз бурно клицање народа одвезоше се у Сарајево. Када се преосв. митрополит опрости са друштвом и пође у парсхов стан опколише га сељаци, те се огимаху за његову десницу. Митрополит је ословио људе братски распитавши се за љетину и благословио радосно расположени народ. Око 4 сах. се почеше гости и народ разилазити из Влажуја и на тиме мину онај необично красни дан народне славе, које ће се сви присутни вагда пријатно сјећати. **Пренос мошти блаженоупокојеног митрополита Ђорђа Николајевића у тај новоподигнути храм, шљедоваће такође са великом народном свечаности, ове јесени или на идуће прољеће.**

Разно.

Превишњи Имендин Његова ц. и кр. Апостолског Величанства прослављен је у Сарајево 22. септем. уобичајеним свечаним благодарењем у новој срп. прав. сарајевској цркви. Благодарене је обавио Високопреосвештени АЕ и митрополит Дабро-босански Господин Николај уз асистенцију осамнајест свештених лица. Свечаности су присуствовале војене и грађанске власти на челу са Преузвишеним доглавником бароном Кучером, све овомјесне школе и много народа. Са кора црквеног скадно и умилно одговарало је провизорно пјевачко црквено друштво.

Нови Патријарх јерусалимски. Мјесним Синодом и светогробским братством изабран је 10. јула о. г. Филадельфијски митрополит **Дамјан** и постављен на патријаршеску катедру под именом Дамјана I. Нови Патријарх рођен је на острову Самосу и врло је уважена личност у свој Јерусалимско-Палестинској околини.

Њ. В. Митрополит Мандић у Рељеву. Њег Високо-преосв. архијепископ и митрополит дабро-босански госп. Николај изволео је дана 15. септембра (27.) о. г. посјетити срп. прав. богосл. училиште у Рељеву, у друштву с госп. Михаилом Кнежевићем владиним тајником, и том приликом предједавати поправном испиту из увода у св.

писмо једног ученика друге године, који је промакнут у старији разред, пошто је показао потребни успјех. Послије подне истог дана Његово Високопреосвештенство вратило се у своју резиденцију,

Први српско-православни владика у Бечу. У своје вријеме извијестили смо цијењене читаоце овога листа, да је Његово Величанство наш премилостиви цар и краљ Франц Јосиф I. одредити благоизвољело, да бечка српско-православна општина припадне задарској епархији. Поводом тим отишао је Високопреосвештени владика Др. Милаш у Беч. Тамошњи Срби приредили су му свечан дочек. На станици бечкој дочекали су Га Срби и Српкиње из Беча и са стране. У име приређивачког одбора, епископа је поздравно наш Србин Босанац г. др. Тошо П. Зурунић. Затим су му се поклониле дјевојчице, од којих Га је мала Милева Стеве Марковића поздравила, стерући са осталим дјевојчицама цвијеће пред њега. Са станице је отишао госп. Епископ цркви св. Саве на молитву. У цркви је поздрављен од предједника општине г. Николе Капамаџије, а из цркве је отпућен у Hotel Imperial, где су госп. Епископу сабрани одмах учинили своје подворење. У неђељу 14. септембра служио је Високопреосвештени господин свечану архијерејску

службу. Истога дана у вече, даван је свечан банкет. — Ово је први случај, да Србин владика у онај нови крај своје дијецезе долази.

Архимандрит Фирмилијан, ректор биоградске богословије, наименован је администратором скопљанске епархије.

Звоно с неколико гласова, пронашао је један Американац. Проналазак је врло једноставан и прост. Да би звоно (црквено) могло имати неколико разних гласова, ивица му се засијече на 3—4 мјеста, и то тако, да поља буду у различитој величини подијељена ушљед тога реза. Према томе црква не ће имати потребе више звона набављати, па да створе хармонију, — доста ће бити само једно звоно.

Сигуран знак смрти. Познато је, да има случајева, у којима се болесник притаји, т. ј. све животне радње пану на тако ниску мјеру,

да се не могу ни примијетити, те сваки држи, да је такав човек умро. Прије кратког времена неки љекар именом Икар у Паризу, пронашао је два нова метода, с којима се сигурно наступила смрт може доказати. Прву методу могу изводити само љечници помоћу уштрцавања раствора од флуоресцина, послје чега настају промјене у тијелу замрле особе, но други је начин врло прост и једноставан. Ваља на кожи мртваца начинити једну бору, па је добро уштинити с каквом штипаљком и. пр. клијештима. Ако кожа остане тако и не изравна се сама од себе, знак је да је дотични заиста умро. Изгачали се та бора, знак је, да је особа још у животу. Код мртваца та кожа клијештима стиснута изгледа бијела на подобије паргамена, и то је знак смрти. Ђе је случај сумње, ово је прост начин прокушати.

Књижевне вијести.

Извјештај о православном богословском заводу у Задру за школску годину 1896./96. У првом дијелу штампан је чланак „О јеврејској појезији“, а у другом: православни богословски завод, управитељ завода, наставничко особље, преглед предавања, библиотека, главнији отписи, летопис, слушаоци богословија, приправници за богословију, статистички преглед и објава. Завод је посјећивало свега 40 редовних слушалаца, а приправника, који добивају релутум на задарској и которској гимназији, било је свега 32.

Граamate, које су давали руски владоци црногорским владарима и народу у XVIII. Г. Марко Драговић, члан улцињског окружног суда у Улцињу (Црна Гора) намјерава издати књигу под горњим насловом. Цијена је књизи 1 фор. (2 круне). Писац ће то дјело дати у штампу, чим се јави толико претплатника, де се штампарски трошкови могу покрити. С тога треба са претплатом похитити.

Ваљане проповиједи. Преч. Протојереј г. Јован Јеремић намјерава штампати другу књигу

књигу својих проповједи. Првој је књизи цијена 60 новч., а овој другој 70 новч. Претплата се шаље писцу у Ср. Карловце до конца октобра о. г. Препоручујемо преч. свештенству добро-босанске епархије, да те ваљане проповиједи набави.

Биографија покојног митрополита Ђорђа Николајевића. Многоучени прота и ректор карловачке богословије госп. Јован Вучковић написао је биографију блажено-упокојенога митрополита добро-босанског Ђорђа Николајевића. Књига носи назив: „*Митрополит Ђорђе Николајевић*“. Цијена је 30 новч. с поштарином, а добија се код црњенога писца у Карловцима. Уважени читаоци овога листа наћи ће у тој књизи многу лијепу цртицу о многогодишњем раду и патристичким дјелима сиједога старца митрополита, наћи ће чак и оно, што се досад све није знало о томе великом мужу, који је увијек радио за српску цркву и народну просвету — браћи свештеницима и народу нашем у Босни и Херцеговини нарочито препоручујемо ту ваљану књигу, коју доста дуго времена исчекивасмо.